

Oulujärven länsirannan rantaosayleiskaavan päivitys

Luontotietojen ajantasaistaminen

Emmi Virsula ja Tiina Heikkinen, Sweco Finland Oy

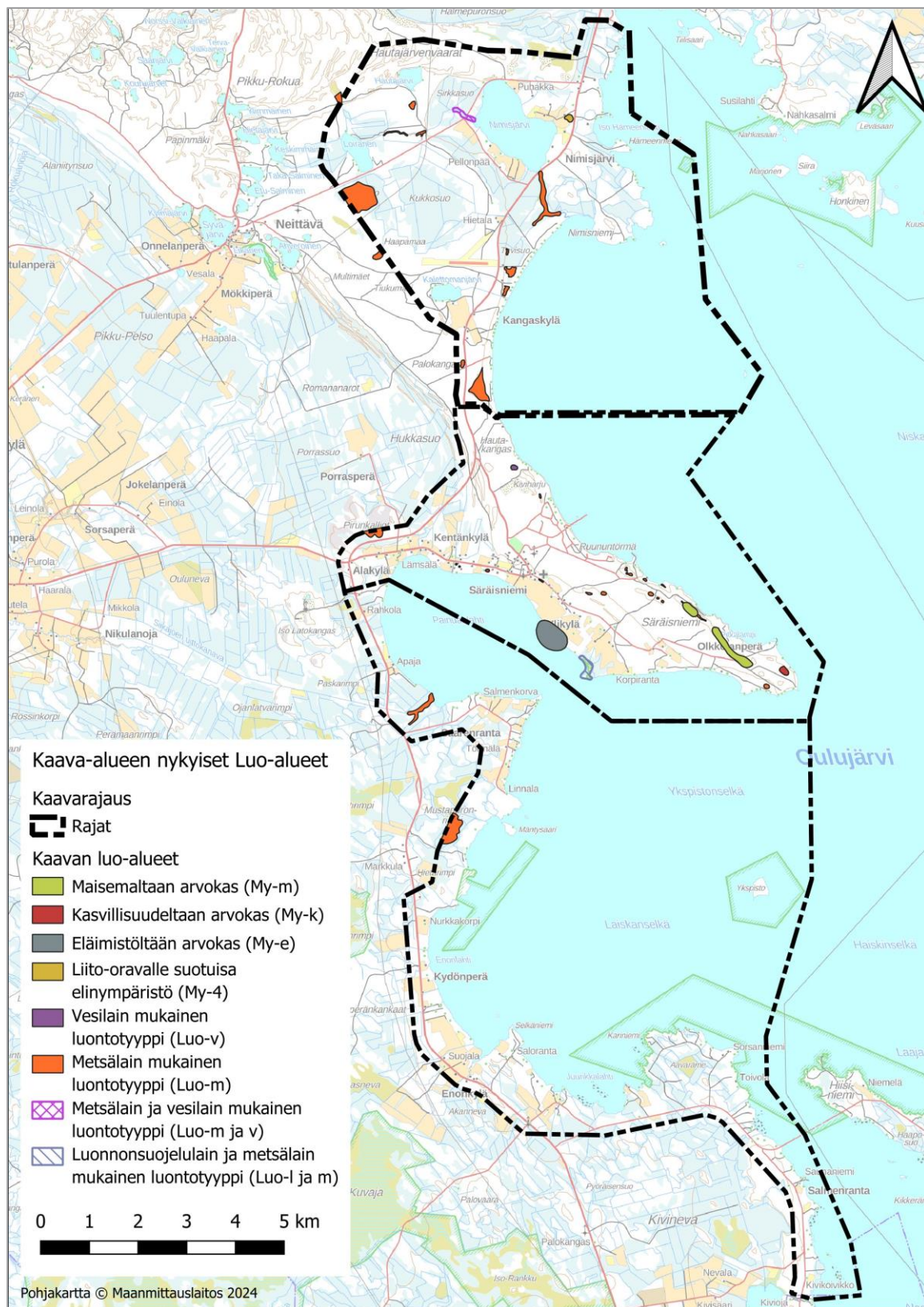
Selvitysten nykytilanne

Kaava-alueelta (kuva 1) ei ole tiedossa aiempia luontoselvityksiä, jotka olisi tehty vuoden 2004 osayleiskaavaa varten tehdyn selvityksen jälkeen, lukuun ottamatta tänä vuonna alueella tehtyä viitasammakkoselvitystä (Finnsurvey Oy 2024, liite 1.).

Edellisen kaavamuutoksen jälleen voimaan tulleita muutoksia lainsäädännössä ovat uusi luonnonsuojelulaki (LSL 2023/9), luonnonsuojeluasetus (LSA 2023/1066), vesilaki (2011/587) ja EU:n lintudirektiivi (2009/147/EC). Myös metsälakiin (1996/1093) on tullut muutos §:ään 10: ”Monimuotoisuuden säilyttäminen ja erityisen tärkeät elinympäristöt” (1085/2013).

Myös eliöiden ja niiden elinympäristöjen uhanalaisuustietoja on päivitetty vuoden 2004 jälkeen julkaisemalla uudet raportit luontotyyppien uhanalaisuudesta (Kontula & Raunio 2018) ja lajien uhanalaisuudesta (Hyvärinen ym. 2019).

Luontotietoja on tässä selvityksessä arvioitu kirjallisuus- ja paikkatietoselvityksen perusteella. Suojelullisesti huomionarvoisten lajien tiedot perustuvat Suomen Lajitietokeskukselta 9.4.2024 tehtyyn, kohdennetulla aineistopyynnöllä saatuihin tietoihin (Suomen Lajitietokeskus 2024a).

Kuva 1. Kaava-alueen nykyiset Luo-alueet kartalla.

Uhanalaiset kasvit

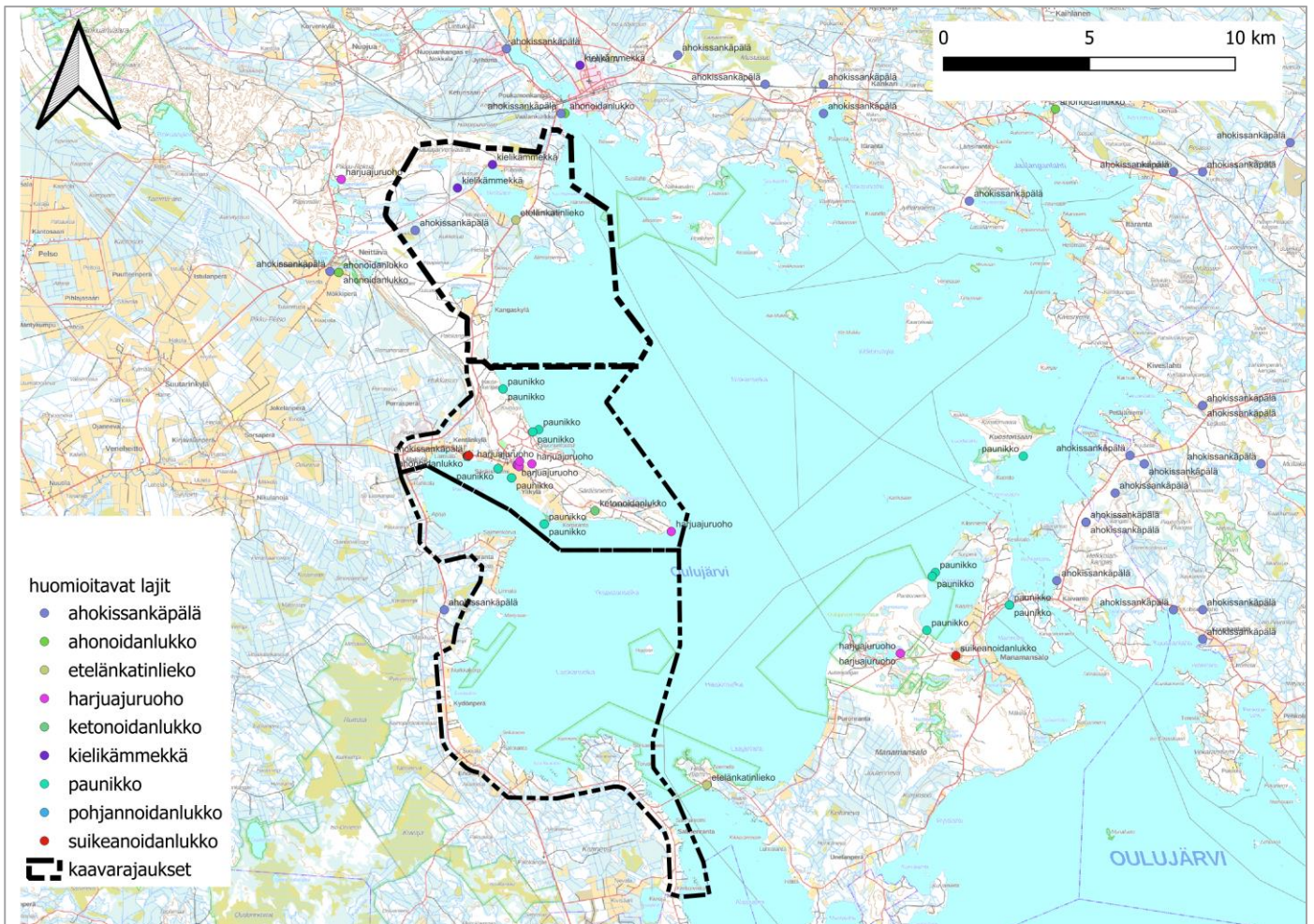
2025-01-17

Kaava-alueella esiintyy Suomen Lajitietokeskuksen (2024a) mukaan yhdeksän kasvilajia (kuva 2), joista kaksi vaarantunutta (VU) ja osa alueellisesti uhanalaisia (RE). Osa lajeista on luokiteltu uhanalaisuusarvioinnissa luokkaan silmälläpidettävä (NT). Kaava-alueella havaitut lajit:

- ahokissankäpälä (*Antennaria dioica*, NT)
- ahonoidanlukko (*Sceptridium multifidum*, NT, RE)
- harjuajuruoho (*Thymus serpyllum subsp. serpyllum*, NT, RE)
- ketonoidanlukko (*Botrychium lunaria*, NT, RE)
- kielikämmekkä (*Dactylorhiza fuchsii*, NT, RE)
- pohjannoidanlukko (*Botrychium boreale*, NT, RE)
- ruskopiirtoheinä (*Rhynchospora fusca*, NT, RE)
- suikeanoidanlukko (*Botrychium lanceolatum*, VU), uhanalaiset lajit (LSA 2023/1066, liite 6)
- paunikko (*Crassula aquatica*, VU), uhanalaiset lajit (LSA 2023/1066, liite 6), kiireellisesti suojeltavat lajit (SYKE 2020)

Kuvassa 2 on esitetty huomionarvoisten kasvilajien havaintoja Oulujärven länsiosassa. Havainnot keskittyvät enimmäkseen Säräisniemen rannoille ja kaava-alueen pohjoisosaan, ja ovat satunnaishavaintoja. Enonkylän ranta-alueella kaava-alueen eteläosassa ei ole havaintoja uhanalaisista kasvilajeista perustuen Suomen Lajitietokeskuksesta (2024a) saatuihin havaintoihin. Kuitenkaan havaintojen satunnaisuuden takia ei voida täysin olla varmoja siitä, etteikö alueella esiintyisi uhanalaisia lajeja. Osa havainnoista on huomioitu nykyisen kaavan Luo-alueina. Uhanalaisen kasvillisuuden tarkka esiintyminen tulisi tarvittaessa varmentaa maastoinventoinneilla.

Ahokissankäpälä kasvaa yleensä kangas- ja harjumetsissä, tunturikankailla, kuivilla niityillä, kedoilla ja nummilla sekä uuselinympäristöissä, kuten tien varsilla ja voimajohtokäytävissä. Aho-, keto-, suikea- ja pohjannoidanlukko kasvavat kuivilla niityillä, kedoilla ja nummilla, aho- ja ketonoidanlukko hakamailla, lehdesniityillä ja metsälaitumilla sekä pohjannoidanlukko myös tunturikankailla. Harjuajuruoho kasvaa kuivahkoissa ja sitä karummissa kangasmetsissä, harjumetsien paahderinteillä, kuivilla niityillä, kedoilla ja nummilla sekä hietikkorannoilla. Kielikämmekkä kasvaa letoilla, lähteiköissä ja lehdoissa. Ruskopiirtoheinä kasvaa letoilla, nevoilla ja hietikkorannoilla ja paunikko avoimilla tulvarannoilla, lampareissa ja allikoissa sekä järvissä ja lammissa.

Kuva 2. Suomen Lajitietokeskuksen (2024a) tietokannoissa olevat huomioitavien kasvilajien esiintymät kaava-alueella.

Linnusto

Alueella ei ole aiemmin tehty linnustaselvityksiä Suomen Lajitietokeskuksessa olevia satunnaishavaintoja lukuun ottamatta. Jotta saataisiin tarkempia tietoja alueen linnustosta, tarvittaisiin selvityksiä maastossa.

Suomen Lajitietokeskukselta (2024a) tietopyynnöllä saadun aineiston mukaan, alueella on havaittu mm. seuraavien lintujen pesintöjä:

- törmäpääsky (*Riparia riparia*, EN), uhanalaiset lajit (LSA 2023/1066, liite 6), kiireellisesti suojeltavat lajit (SYKE 2020)
- naurulokki (*Larus ridibundus*, VU), uhanalaiset lajit (LSA 2023/1066, liite 6), EU:n lintudirektiivin muuttolinnut
- kalatiira (*Sterna hirundo*), EU:n lintudirektiivin I-liite
- ruskosuohaukka (*Circus aeruginosus*), EU:n lintudirektiivin I-liite
- viirupöllö (*Strix uralensis*), EU:n lintudirektiivin I-liite
- yksi salassa pidettävä laji

Koska kaava koskee ranta-alueita ja jo olemassa olevan rakentamisen säätelyä ranta-alueilla, sillä ei todennäköisesti ole vaikutusta näiden lajien elinympäristöihin

Törmäpääskyn pesäkoloniat tulkitaan luonnonsuojelulain 70 §:n mukaan ympäri vuoden suojelluiksi, ja niiden tuhoaminen vaatii luonnonsuojelulain 83 §:n poikkeusluvan.

Kaava-alueella on myös havaittu ruovikossa viihtyvää kaulushaikaraa (*Botaurus stellaris*, EU:n lintudirektiivin I-liite). Jos alueella poistetaan ruovikkoa, se voi vaikuttaa kaulushaikaran lisäksi myös muuhun ruovikossa pesivään lajistoon.

Lisäksi kaikki rakentamis- ja purkutyöt suositellaan aloitettavaksi lintujen pesimäkauden (huhti-heinäkuu) ulkopuolella.

Hyönteiset

Lentokentän lähistöllä on Suomen Lajitietokeskuksen paikkatietoaineistojen (2024a) mukaan havaittu vaarantuneet (VU) perhoslajit rusolehtimittari (*Scopula rubiginata*), korukaitakoi (*Oxypteryx superbella*) ja hanhenpajumiinakoi (*Phyllonorycter quinqueguttella*). Nämä lajit ovat luonnonsuojeluasetuksella (2023/1066, liite 6) uhanalaisiksi säädettyjä.

Rusolehtimittari esiintyy kuivilla niityillä, kedoilla ja nummilla sekä kuivahkoilla ja sitä karummilla kankailla. Sen toukat elävät mm. kangasajuruoholla, maitteilla, niveltattarilla, peltokierrolla sekä apiloilla. Korukaitakoi tavataan kuivahkoilla ja sitä karummilla kankailla, harjumetsissä, metsäpaloalueilla, uuselinympäristöissä ja hiekkarannoilla. Sen toukat elävät vastaavien elinympäristöjen sammalilla. Hanhenpajumiinakoi esiintyy niityrannoilla, kosteilla niityillä, hietikkarannoilla, soilla ja uuselinympäristöillä. Sen toukka elää hanhenpajulla.

Koska kaava koskee ranta-alueita ja jo olemassa olevan rakentamisen säätelyä ranta-alueilla, sillä ei todennäköisesti ole vaikutusta näiden lajien elinympäristöihin. Jos lajien potentiaalisille esiintymispaikoille halutaan suunnitella rakentamista, niiden esiintymistä olisi hyvä selvittää tarkemmin maastossa.

EU:n luontodirektiivin liitteiden II, IV ja V lajit

Hyönteiset

Virtavesissä voi esiintyä direktiivilajeihin kuuluvia hyönteisiä, kuten kirjojokikorentoa (*Ophiogomphus cecilia*), ja rantavesissä jättisukeltajaa (*Dytiscus latissimus*), lummelampikorento (*Leucorrhinia caudalis*), sirolampikorento (*Leucorrhinia albifrons*) ja täplälampikorento (*Leucorrhinia pectoralis*). Näistä lajeista ei kuitenkaan ole havaintoja kaava-alueelta (Suomen Lajitietokeskus 2024). Lummelampikorentoa on havaittu Oulujärven rannalla, kaava-alueen ulkopuolella, mutta koska Lajitietokeskuksen havainnot ovat satunnaishavaintoja, lajia voi esiintyä myös kaava-alueella.

Kaava-alueen virtavedet on suurelta osion jo huomioitu Luo-alueissa, jotka säilyvät nykyisessä kaavapäivityksessä (kuva 1). Virtavesistä ei ole huomioitu Enonlahteen laskevaa Myllyojaa ja aluetta, jossa Nimisjoki laskee Oulujärven Kaartenperään. Jos alueella kohdistetaan maankäytön muutoksia virtavesien lähistölle, olisi tarpeen tehdä kirjojokikorenon maastoinventointi.

Kirjojokikorento suosii kirkasvetisiä hiekka- ja kivikkopohjaisia purojen ja pienten jokien matalavetisiä koskia, mutta elää sameissakin puhtaissa virtavesissä, joissa on hiekkapohjaisia osuuksia. Elinpaikalla tulee olla myös paljon tähystyspaikkoja koiraille, ja auringon tulee päästä paistamaan avoimesti ainakin osan päivästä. Laji puuttuu pienistä puroista sekä liian rehevistä, mutapohjaisista virtavesistä ja puiden varjostamilta kohteilta. Esimerkiksi Vantaanjoen

ylähaarojen koskiosuuksilla laji on melko tavallinen, mutta puuttuu kokonaan joen alajuoksulta. (Nieminen & Ahola, 2017).

Jättisukeltajan elinympäristöjä ovat kirkasvetiset, luontaisesti happamat ja syvät oligotrofiset lammet ja järvet, mutta sitä tavataan myös humuspitoisemmista dystrofisista vesistä, kuten suolammista ja ravinteisemmista vesistöistä. Jättisukeltaja viihtyy parhaiten suurten järvien saraa ja kortetta kasvavissa rantavesissä. Se välttää puuston varjostamia alueita. Toukat liikkuvat harvan vesikasvillisuuden ja veteen kaatuneiden puiden suojissa, mutta aikuisia yksilöitä tavataan myös avovedessä. (Nieminen & Ahola, 2017).

Lummelampikorento elää monenlaisissa rehevissä järvissä ja lammissa. Toisaalta se elää rehevissä lintujärviyppisissä järvissä, joissa on runsaasti uposkasveja, mutta toisaalta se viihtyy soisilla pienillä lammilla. Se vaatii kelluslehtistä kasvillisuutta, etenkin ulpukkaa ja lummetta. Laji puuttuu tai esiintyy hyvin pieninä määrinä vesissä, jotka kärsivät ylivirintaisuudesta. (Nieminen & Ahola, 2017).

Täplälampikorento elää lammissa, järvissä ja merenlahdissa, joissa on runsaasti uposlehtiskasvillisuutta. Isoilla järvillä sen esiintyminen keskittyy reheville lahdille. Pienemmillä järvillä ja lammilla laji voi elää kaikilla rannoilla. Pienimmät tunnetut esiintymislammet ovat pituudeltaan 100–300 m. Hyvälle täplälampikorentokohteelle tunnusomaista on melko puhdas vesi, jossa valo pääsee tunkeutumaan riittävän syvälle ja jossa kasvaa runsaasti erilaisia uposkasveja ja kohtuullisesti kelluslehtisiä kasveja. Laji puuttuu ylivirehvytyneistä vesistä. Lajilla on Virossa tehdyn tutkimuksen mukaan tyypillisesti kahdenlaisia lisääntymispaikkoja: suurempia kosteikkoja, joilla laji esiintyy runsaana, ja pienempiä lammikoita, joissa laji esiintyy harvalukuisena. (Nieminen & Ahola, 2017).

Sirolampikorento on tyypillinen metsien keskellä olevien usein suoreunaisten lampien ja pienten järvien laji. Sen löytää varmimmin lammilta, joita reunustaa rahkasammalta, saraikkoa ja varvikkoa kasvava vyöhyke. Avosoiden lampareilla laji on harvinainen. Isommilla järvillä se esiintyy harvemmin ja niissä vain matalissa suorantaisissa tai saraikkaisissa osissa, joissa kasvaa kelluslehtistä kasvillisuutta. Merenlahdilta lajia ei ole tavattu. (Nieminen & Ahola, 2017).

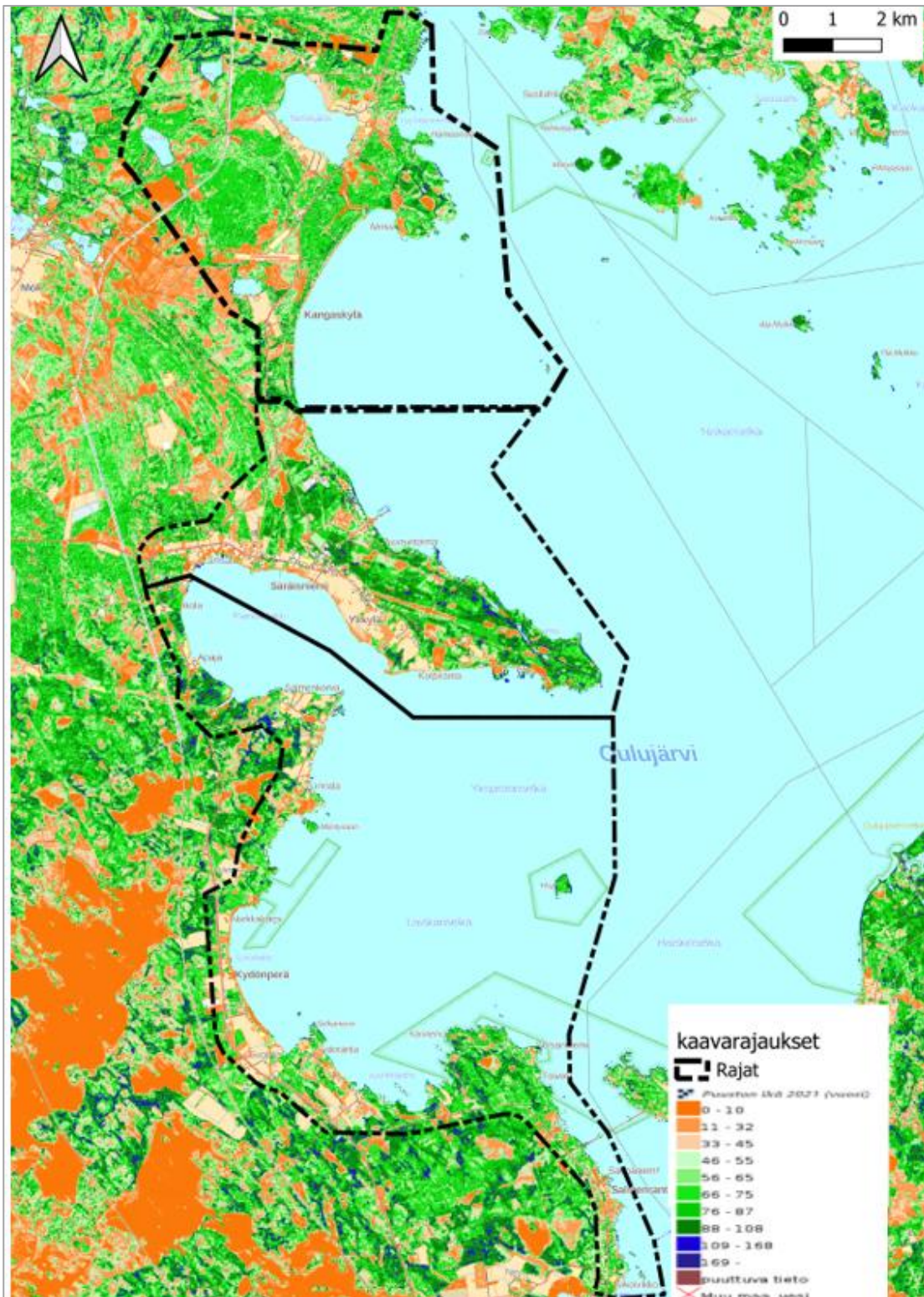
Jos lajien potentiaalisille esiintymispaikoille suunnitellaan maankäytön muutoksia, niiden esiintymistä olisi hyvä selvittää tarkemmin maastossa.

Liito-orava

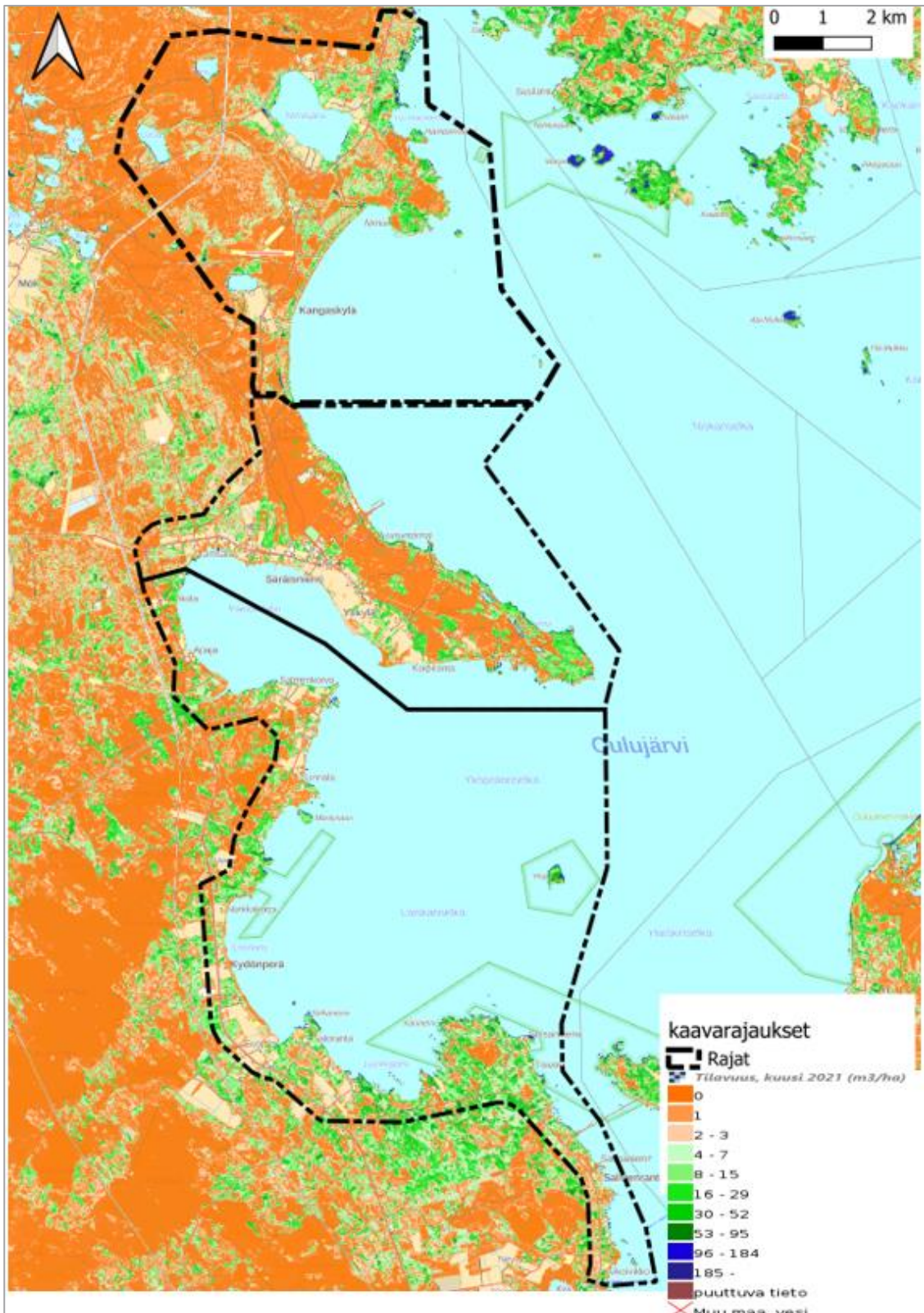
Liito-orava (*Pteromys volans*, VU) on EU:n luontodirektiivin II- ja IV-liitteiden laji, jonka levinneisyysalueen rajalla kaava-alue sijaitsee.

Kaava-alueella voi olla liito-oravalle soveltuvia elinympäristöjä, mutta tästä ei ole varmuutta, koska alueelta ei ole tehty liito-oravaselvityksiä. Vertaamalla alla olevia Luonnonvarakeskuksen (2024) karttoja puuston iästä ja kuusen tilavuudesta kaava-alueella ja sen läheisyydessä (kuvat 3 ja 4), voi havaita, että vanhempia kuusivaltaisia metsiä on isompina alueina lähinnä Nimisniemen, Säräisniemen ja Sorsaniemen alueilla sekä pieninä laikkuina muualla. Alueen puusto kuitenkin koostuu suurelta osin muusta kuin iäkkäästä kuusesta, joten liito-oravalle sopivien elinympäristöjen määrä on pieni.

Jos maankäytön muutoksia suunnitellaan liito-oravalle soveltuviin elinympäristöihin (kuten vanhat kuusikot, jokien ja purovarsien lehdot sekä sekapuustoiset metsät), olisi liito-oravan esiintymistä hyvä selvittää tarkemmin maastossa.

Kuva 3. Luonnonvarakeskuksen (2024 mallintama puuston ikäkarta. Kartta kuvaa vuoden 2021 tilannetta. Mitä sinisempi alue, sitä vanhempaa puustoa.

Kuva 4. Luonnonvarakeskuksen (2024) mallintama kuusen tilavuuskartta. Kartta kuvaa vuoden 2021 tilannetta. Mitä sinisempi alue, sitä enemmän siellä kasvaa kuusta.

Metsäpeura

Metsäpeura (*Rangifer tarandus fennicus*) on EU:n luontodirektiivin II-liitteen laji. Kaava-alue sijoittuu metsäpeuran levinneisyysalueelle. Metsäpeurasta on alueelta satelliittipaikannusdataa eli GPS-pannoilla merkittyjen metsäpeurojen avulla saatua paikkatietoaineistoa (Suomen Lajitietokeskus 2024a), ja esimerkiksi kaava-alueesta lounaaseen lähellä sijaitsevalla Rumalan-Kuvajan-Oudonrimpien soidensuojelualueella (Natura 2000 -alue, FI1200800/SAC) on metsäpeuralle soveltuvaa elinympäristöä, ja metsäpeura onkin yksi Natura-alueen suojeluperustelajeista.

Metsäpeurojen elinalueet voidaan jakaa kesä- ja talvilaitumiin. Vasovat metsäpeuravaatimet suosivat luonnontilaisia reheviä kuusikoita (Puoskari 2017), mutta muuten kesäisin metsäpeuroja tavataan avoimilla, tuulisilla soilla, joilla pedot eivät pääse yllättämään (Helle 1981). Paikkauskolliset metsäpeurat vaeltavat miltei aina samoja reittejä talvehtimisalueilleen (Pulliainen ym. 1986). Kesällä metsäpeurat syövät erilaisia heiniä (*Poaceae sp.*), varpuja ja puiden lehtiä. Talvehtimisalueilla metsäpeurojen pääravinto koostuu erilaisista maajäkälästä (*Cladonia sp.*), naavoista (*Usnea sp.*) ja lupoista (*Bryoria sp.*) (Helle 1981). Vaikka metsäpeuroja tavataan myös pelloilla ruokailemassa (Bisi ym. 2006), laji on riippuvainen luonnontilaisista erämaa-alueista. Luonnontilaisessa metsämaisemassa metsäpeurat elävät vanhoissa metsissä ja koskemattomilla soilla, joissa hirviä ja susia on vähemmän kuin nuoremmassa talousmetsässä (Metsähallitus 2020).

Vaikka peuraeläimiä havaitaan ihmistoiminnan läheisyydessä, niiden populaatiotiheydet ovat ihmistoiminnan läheisyydessä pienempiä kuin ihmistoiminnan vaikutusalueiden ulkopuolella (Vistnes & Nellemann 2001). Häiriön tyypistä, peuran iästä ja vuodenajasta riippuen, peurojen välttämisyöhykkeen (etäisyys, jonka yksilö mielellään pitää ihmistoimintaan) leveys vaihtelee yhdestä kilometristä kahteentoista kilometriin (Anttonen ym. 2011, Helle ym. 2012).

Kaavan vaikutusalueella ei ole laajoja erämaisia suoalueita eikä laajoja vanhan metsän alueita. Lisäksi kaava vaikuttaa enemmän ranta-alueilla eikä maankäytön muutoksia ole suunnitteilla luonnontilaisille suoalueille tai Natura-alueelle asti. Näin ollen kaavasta ei arvioida aiheutuvan vaikutuksia metsäpeuran kesä- tai talvilaidunalueille tai vaellusreiteille.

Metsäpeuraan kohdistuu todennäköisesti hyvin voimakkaita yhteisvaikutuksia koko sen nykyisellä levinneisyysalueella tapahtuneesta ja edelleen voimakkaasti lisääntyvästä tuulivoimarakentamisesta. Siksi on erittäin tärkeää säilyttää ekologisen verkoston kannalta keskeiset reitit sekä laidun- ja vasomisuusalueet. (Pohjois-Pohjanmaan liitto 2024).

Saukko

Saukko (*Lutra lutra*) on luontodirektiivin liitteiden II ja IV laji. Kaava-alueella ei ole tehty saukkoselvitystä. Saukon esiintyminen osayleiskaavan suunnittelualueella on mahdollista, sillä saukkohavaintoja on tehty Oulujärven länsiosassa, esimerkiksi tänä vuonna myös kaava-alueella Enonkylässä (Suomen Lajitietokeskus 2024b). Saukkoa voi esiintyä Oulujärven lisäksi myös siihen yhteyksissä olevissa virtavesissä.

Virtavesiä on huomioitu Luo-alueina (kuva 1). Enonlahteen laskeva Myllyoja voisi olla myös potentiaalinen saukkokohde.

Kaavassa maankäytön muutokset kohdistuvat pääosin jo rakennetuille alueille, jolloin kaavasta ei arvioida aiheutuvan vaikutuksia saukon lisääntymis- ja levähdyspaikoille.

Suurpedot

Kaava-alue sijoittuu seuraavien suurpetojen levinneisyysalueelle:

- karhu (*Ursus arctos*, NT, liitteet II ja IV)
- ahma (*Gulo gulo*, EN, liite II)
- ilves (*Lynx lynx*, liitteet II ja IV)
- susi (*Canis lupus*, EN, liitteet II, IV ja V).

Alueella ei ole tehty suurpetoselvityksiä. Koska alue on vahvasti ihmisvaikutteinen, alueella on entuudestaan rakennettua ympäristöä ja kaavamuutokset keskittyvät näille rakennetuille alueille, kaavamuutoksen ei arvioida vaikuttavan suurpetojen lisääntymis- ja levähdyspaikoille.

Viitasammakko

Kaava-alueella on havaittu viitasammakkoa (*Rana arvalis*) (Suomen Lajitietokeskus 2024a), joka on luontodirektiivin IV-liitteen laji. Viitasammakon esiintymistä on selvitetty vuonna 2024 joillakin kaava-alueen ranta- ja kosteikkoalueilla (Finnsurvey Oy 2024, liitw). Viitasammakon lisääntymis- ja levähdyspaikat on rajattu ja esitetty yhdessä maankäytön suositusten kanssa Finnsurvey:n raportissa (2024).

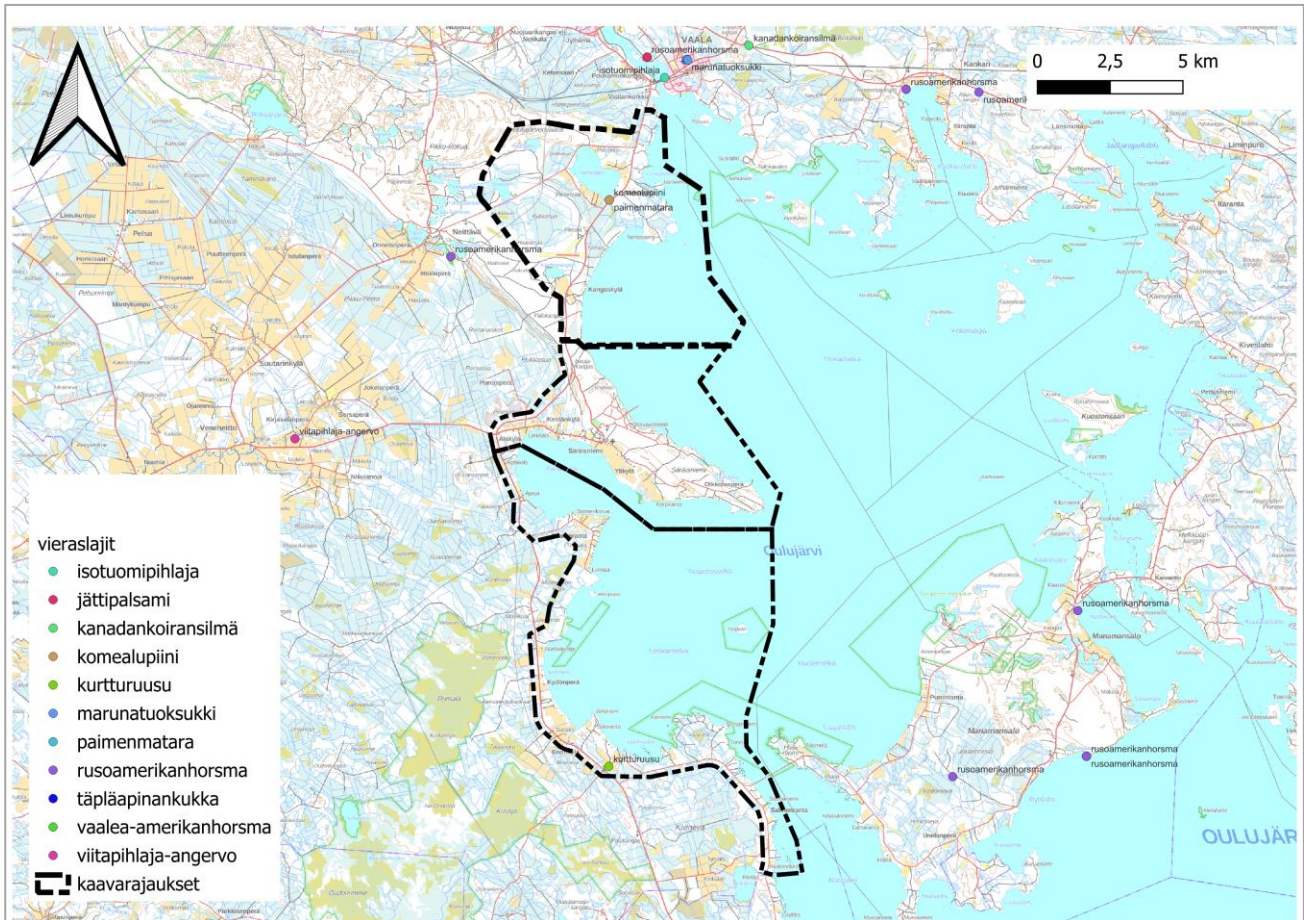
Yleisenä suosituksena on, että ranta-alueita ei tule ruopata. Raportissa (Finnsurvey Oy 2024) on suositeltu seuraavaa: "Viitasammakon lisääntymis- ja levähdyspaikkojen osalta on tärkeää, etteivät maalle sijoittuvat toiminnot aiheuta niin ikään elinympäristöjen heikentymistä: esimerkiksi rakennusjätettä, polttoaineita tai muita vastaavia ei saisi päätyä rantaan ja vesistöön."

Luontodirektiivin liitteen V kasvit

Suomen Lajitietokeskuksen (2024a) mukaan, alueella kasvaa kaksi luontodirektiivin V-liitteen kasvilajia, etelänkatinlieko (*Lycopodium clavatum subsp. clavatum*) ja riidenlieko (*Spinulum annotinum*), joiden ottamista luonnosta ja hyödyntämistä voidaan säädellä lajien suotuisan suojelutason säilyttämiseksi (Mäkelä & Salo 2023). Näiden lajien hyödyntämisen säätely ei liity maankäyttöön eikä kaavalla ole vaikutusta niiden keräämiseen ja hyödyntämiseen. Luontodirektiivin V-liitteen lajeja ei yleensä ole tarpeen sisällyttää luontoselvityksiin (Mäkelä & Salo 2023).

Vieraslajit

Kaava-alueella on havaittu kahta kansallisesti haitalliseksi säädettyä, kansallisesta vieraslajiluettelosta löytyvää vieraslajia: komealupiini (*Lupinus polyphyllus*) ja kurturuusu (*Rosa rugosa*). Lisäksi alueella on havaittu paimenmataraa (*Galium album*). (kuva5; Suomen Lajitietokeskus 2024a).

Kuva 5. Suomen Lajitietokeskuksen (2024a) tiedossa olevat vieraslajihavainnot kaava-alueelta ja sen lähialueelta.

Rakentamisessa on huolehdittava, etteivät vieraslajit leviä maamassojen mukana. Kansallisesti haitallisiksi säädettyjen vieraslajien (komealupiini, kurturuusu) torjuntaan ja hallintaan on tehty hallintasuunnitelma (Vieraslajit.fi 2024).

Luontotyyppien uhanalaisuus

2025-01-17

Luonnonsuojelulain suojellut luontotyypit

Uuden luonnonsuojelulain (2023/9) 64 ja 65 §:ssä suojeltaviin luontotyypeihin on tullut kokonaan uusia luontotyypejä, ja lisäksi joissain tapauksissa suojellun luontotyypin määritelmää on laajennettu.

Kaava-alueella ei ole tehty luontotyyppiselvitystä. Alueella voi esiintyä uhanalaisia luontotyypejä, joiden tarkkojen esiintymien selvittäminen vaatisi maastoinventointeja.

Alueella voi mahdollisesti olla luonnonsuojelulain 64 §:n suojelemista luontotyypeistä seuraavia:

- Hiekkarannat

Läntisen Oulujärven ranta-alueilla on useita hiekkarantoja, mutta niiden luonnontilaisuuden arvioiminen ja luontoarvojen selvittäminen vaatisi selvityksiä paikan päällä maastossa.

Rannat ovat elinympäristö uhanalaisille lajeille, kuten alueella havaitulle, kiireellisesti suojeltavalle paunikolle (Suomen ympäristökeskus 2021).

- Harjumetsien valorinteet

Luoteis-kaakko-suuntainen Rokuanvaaran harju ulottuu kaava-alueen pohjoisosaan. Alueelta on mahdollista löytyä luontotyyppin kriteerit täyttäviä kohteita, joita ei ole huomioitu vuoden 2004 kaavassa.

- Tervaleppämetsät

Vaalassa on tervalepiköitä Jaalangassa ja Niskankylässä Siirasojan varressa (Mäkinen 2018). Metsäkeskuksen Metsävarakuviot -paikkatietoaineiston (Suomen Metsäkeskus 2024) tietojen perusteella ei saatu varmistettua, onko kaava-alueella esiintyvien lehtipuulaikkujen lajina tervaleppää, eikä siten poissulkemaan mahdollisuutta, että tätä suojeltua luontotyyppiä esiintyisi kaava-alueella.

- Sisämaan tulvametsät

Sisämaan tulvametsät esiintyvät virtavesien varsilla eivätkä ole suopohjaisia. Alueen pohjoisosassa Sirkkapuron varrella voi mahdollisesti olla sisämaan tulvametsiä. Puron varressa on nykyiseen kaavaan merkitty kaksi Luo-aluetta (kuva 1).

- Kedot

Isorannalla sijaitsevat paikallisesti merkittäväksi arvioidut perinnebiotoopit, Olkkolan pihaketo ja Isorannan rantaniitty, jossa on myös ketoa (Metsähallitus 2023). Ketoja voi myös sijaita muualla alueella, mutta tämä ei selviä paikkatietotarkastelussa, vaan tiedonsaanti vaatisi maastoinventoinnin.

Jos maankäytön muutosta ollaan osoittamassa näille alueille, niiden luontoarvot olisi selvitettävä maastoinventoinneilla.

Tiukasti suojellut luontotyytit (LSL 65 §)

Uuden luonnonsuojelulain (2023/9) 65 § määrittelee tiukasti suojellut luontotyytit, joilla on voimassa heikentämiskielto suoraan lain nojalla ilman viranomaispäätöksiä. Näitä ei ollut vanhassa laissa.

Perustuen Suomen ympäristökeskuksen avoimeen paikkatietoaineistoon (Suomen ympäristökeskus 2024), kaava-alueella ei ole yhtään luonnonsuojelulain 65 §:n mukaista tai muutakaan serpentiinikallion tai -kivikon esiintymää, mukaan lukien tarkastamattomat ja epävarmat esiintymät.

Kaavan luontoselvityksiä ei ole tarvetta täydentää luonnonsuojelulain (9/2023) 65 §:n tiukasti suojeltujen luontotyyppien selvityksillä.

Perinnebiotoopit

Alueella esiintyviä perinnebiotooppeja tarkasteltiin paikkatieto-ohjelmalla koko Suomen kattavasta perinnebiotooppikuvioaineistosta, joka on saatu tietopyynnöllä Metsähallituksesta 24.11.2023 (Metsähallitus 2023). Kaava-alueen lounaisosassa rannassa sijaitsevat maakunnallisesti arvokkaisiin (M+) perinnebiotooppeihin luokitellut Enonkylän laitumet, joihin kuuluu Metsähallituksen edustavaksi arvioimia rantaniittyjä, sekä paikallisesti merkittävä (P-) Linnalan rantalaidun.

Säräisniemessä sijaitsee kaksi paikallisesti merkittäväksi arvioitua perinnebiotooppia (P): Olkkolan pihaketo sekä Isorannan rantaniitty ketoineen, joka on arvioitu myös linnustolle tärkeäksi (Metsähallitus 2023).

Kulttuuriympäristöt ovat esimerkiksi kaava-alueelta havaitun, kiireellisesti suojeltavaksi luokitellun törmäpääskyn ensisijaista elinpiiriä (Suomen ympäristökeskus (2021).

Jos maankäytön muutosta ollaan osoittamassa näille alueille, niiden luontoarvot on selvitettävä maastoinventoinneilla.

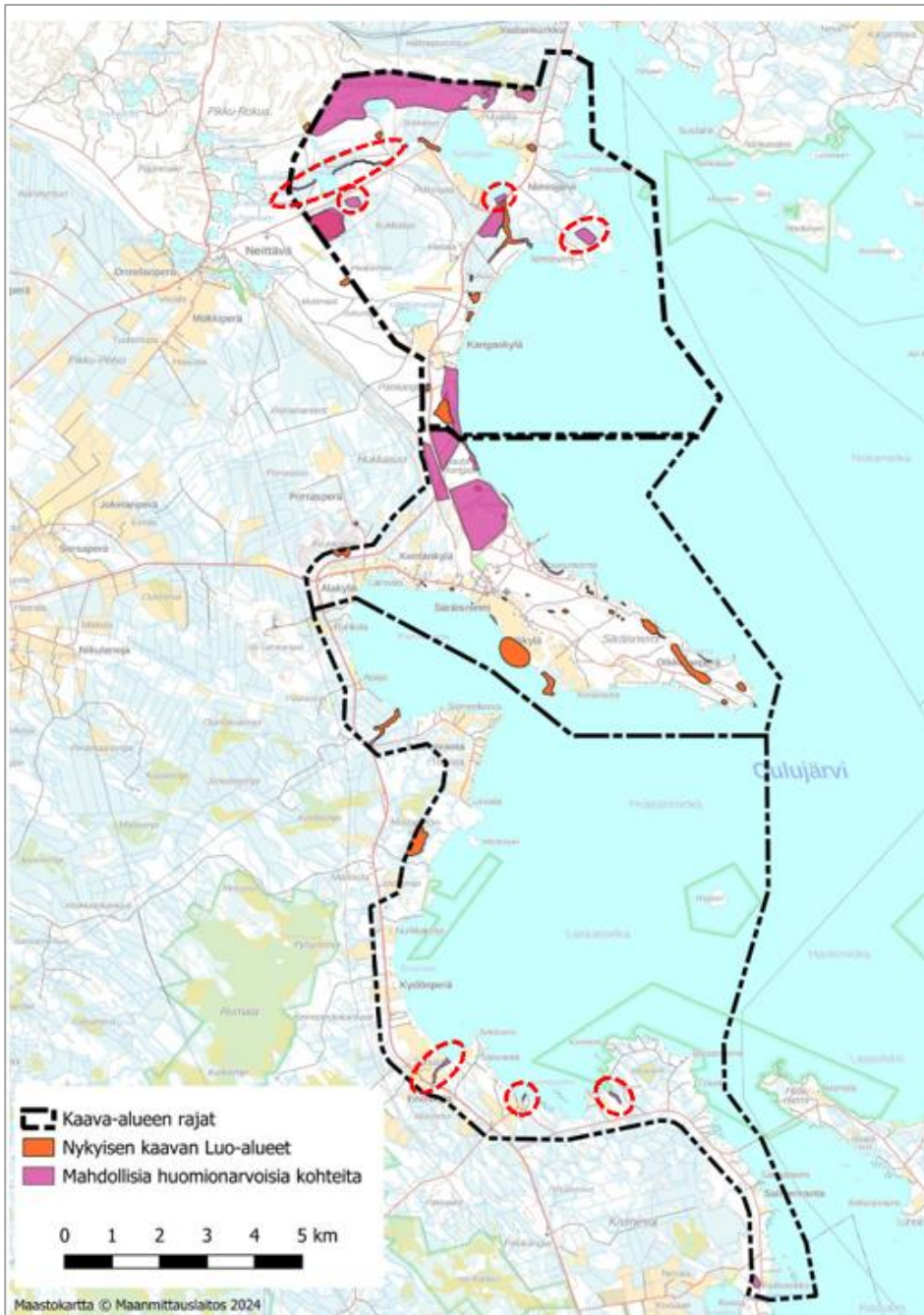
Metsälakikohteet

Kaava-alueella on metsälain (1996/1093) 10 §:n mukaisia erityisen tärkeitä elinympäristöjä, jotka on tunnistettu ja huomioitu vuoden 2004 kaavassa luonnolle arvokkaina kohteina.

Yhteenveto ja suositukset

Viitasammakkoselvitystä (Finnsurvey Oy 2024) lukuun ottamatta alueella ei ole tehty luontoselvityksiä vuoden 2004 jälkeen. Osa-yleiskaavan päivitykseen liittyen suositellaan tarvittaessa tehtäväksi maastoinventointeja alueille, joihin liittyy suunnitelmia maankäytön muutoksesta, ja joilla on paikkatietotarkastelussa havaittu potentiaalia uhanalaisten lajien, direktiivilajien tai suojeltujen luontotyyppien esiintymiselle.

Alla olevassa kuvassa (kuva 6) on esitetty nykyisessä kaavassa olevat Luo-alueet ja tässä selvityksessä havaitut potentiaaliset huomionarvoiset kohteet. Ympyröidyt kohteet ovat potentiaalisia saukon elinympäristöjä, jotka lisätään kaavaan MY-merkinnällä.

Kuva 6. Nykyisen kaavan Luo-merkinnällä olevat alueet ja tässä selvityksessä havaitut huomionarvoiset kohteet. Mahdolliset saukon elinympäristöt ympyröity punaisella katkoviivalla.

Lähteet

- Anttonen M., Kumpula J. & Colpaert A. 2011. Range selection by Semi-Domesticated Reindeer (*Rangifer tarandus tarandus*) in relation to Infrastructure and Human Activity in the Boreal Forest Environment, Northern Finland. *Arctic* 64(1): 1–14.
- Bisi, J., Kangas, A., Hannuksela, M. & Liukkonen, T. 2006. Metsäpeurakannan paluu Suomeselälle - riesaksi vai rikkaudeksi? *Suomen Riista* 52: 44–58.
- Finnsurvey Oy (2024): Vaalan Säräisniemen ja Oulujärven Niskanselän länsirannan alueiden viitasammakkoselvitys.
- Helle, T. 1981. Habitat and food selection of the wild forest reindeer (*Rangifer tarandus fennicus* Lön.) in Kuhmo, Eastern Finland, with special reference to snow characteristics. *Research Institute of Northern Finland. A* 2: 1–32.
- Hyvärinen, E., Juslén, A., Kemppainen, E., Uddström, A., Liukko, U. (toim.) (2019): Suomen lajien uhanalaisuus: Punainen kirja 2019. Ympäristöministeriö & Suomen ympäristökeskus.
- Kontula, T., & Raunio, A. (toim.) (2018): Suomen luontotyyppien uhanalaisuus 2018. Luontotyyppien punainen kirja – Osa 2: luontotyyppien kuvaukset. Suomen ympäristökeskus ja ympäristöministeriö, Helsinki. Suomen ympäristö 5/2018.
- Luonnonvarakeskus, 2024. Luonnonvarakeskuksen monilähteisen valtakunnan metsien inventoinnin (MVMI) katselupalvelu (WMS). <http://kartta.luke.fi/geoserver/MVMI/wms>. (ladattu 30.1.2024)
- Metsähallitus. 2020. Metsäpeura - metsäpeuraLIFE. Saatavissa: <https://www.suomenpeura.fi/fi/metsapeuralife.html> (Viitattu 20.02.2023).
- Metsähallitus 2024. Metsäpeura. <https://www.metsa.fi/luonto-ja-kulttuuriperinto/lajien-suojelu/metsapeura/> Viitattu 19.12.2024.
- Metsähallitus (2023): Koko Suomen perinnebiotooppikuviot Sakti-järjestelmästä. Saatu tietopyynnöllä Metsähallituksesta 24.11.2023.
- Mäkelä, K., & Salo, P. (2023): Luontoselvitykset ja luontovaikutusten arviointi: Opas tekijälle, tilaajalle ja viranomaiselle. Suomen ympäristökeskuksen raportteja 43. 2. korjattu painos.
- Mäkinen, A. (2018): Vegetation and ecology of black alder (*Alnus glutinosa* (L.) Gaertn.) dominated swamps and mesic forest sites in Finland. *Suo* 69: 47–132. *Suo - Mires and peat vol. 69. – 200 tutkittua esiintymää* (liite 1).
- Nieminen, M. & Ahola, A. (toim.) 2017: Euroopan unionin luontodirektiivin liitteen IV lajien (pl. lepakot) esittelyt. – Suomen ympäristö 1/2017: 1–278.
- Pohjois-Pohjanmaan liitto. 2024. Natura 2000-verkoston kohdistuvien riskien tunnistaminen. Pohjois-Pohjanmaan energia- ja ilmastovaiheakuntakaava. Saatavilla: <https://ppliitto.oncloudos.com/kokous/2024340-7-17885.PDF>
- Pulliainen, E., Danilov, P. I., Heikura, K., Erkinaro, E., Sulkava, S. & Lindgren, E. 1986. The familiar area hypothesis and movement patterns of wild forest reindeer in Karelia, Northern Europe. *Rangifer*, Special issue No. 1: 235–240.
- Puoskari, V. 2017. Metsäpeuran (*Rangifer tarandus fennicus*) vasontapaikkojen valinta Kainuun populaatiossa. Pro gradu - tutkielma. Oulun yliopisto. Luonnontieteellinen tiedekunta.
- Suomen Metsäkeskus (2024): Metsävarakuviot. Avoin kuntakohtainen paikkatietoaineisto. Ladattu 12.11.2024 osoitteesta www.metsakeskus.fi/fi/avoin-metsa-ja-luontotieto/aineistot-paikkatieto-ohjelmille/paikkatietoaineistot

Suomen Lajitietokeskus (2024a): Laji.fi -portaali (www.laji.fi). Aineistopyyntö tehty 9.4.2024. (LajiGIS petopesät: tunniste <http://tun.fi/HBF.86584>, linkki hakuun: <https://laji.fi/fi/observation/map?time=1970-01-01%2F2024-04-09&collectionId=HR.4051&loadedSameOrBefore=2024-04-16&polygonId=103263>)

Suojelunarvoiset petopesät: tunniste: <http://tun.fi/HBF.86585> linkki hakuun: <https://laji.fi/fi/observation/map?time=1970-01-01%2F2024-04-09&collectionId=HR.4051&loadedSameOrBefore=2024-04-16&polygonId=103263>

Kaikki linnut: tunniste: <http://tun.fi/HBF.86588> linkki hakuun: <https://laji.fi/fi/observation/map?informalTaxonGroupId=MVL.1&time=2000-04-01%2F2024-04-09&collectionIdNot=HR.3671%2CHR.4051%2CHR.48&loadedSameOrBefore=2024-04-10&polygonId=103263&coordinateAccuracyMax=100>

Rengastusrekisteri: tunniste: <http://tun.fi/HBF.86589> Linkki hakuun: <https://laji.fi/fi/observation/map?time=2000-01-01%2F2024-04-09&collectionId=HR.48&loadedSameOrBefore=2024-04-09&polygonId=103263>

Huomioarvoiset lajit: tunniste: <http://tun.fi/HBF.86586> Linkki hakuun: https://laji.fi/fi/observation/map?administrativeStatusId=MX.finlex160_1997_appendix4_2021%2CMX.finlex160_1997_appendix4_specialInterest_2021%2CMX.finlex160_1997_appendix1%2CMX.finlex160_1997_appendix2a%2CMX.finlex160_1997_appendix3a%2CMX.finlex160_1997_appendix3c%2CMX.finlex160_1997_largeBirdsOfPrey%2CMX.habitatsDirectiveAnnexII%2CMX.habitatsDirectiveAnnexIV%2CMX.habitatsDirectiveAnnexV%2CMX.primaryInterestInEU%2CMX.habitatsDirectiveAnnexIIExceptionGranted%2CMX.habitatsDirectiveAnnexII_FinlandNaturaSpecies%2CMX.habitatsDirectiveAnnexIVExceptionGranted%2CMX.habitatsDirectiveAnnexVExceptionGranted%2CMX.birdsDirectiveStatusAppendix1%2CMX.birdsDirectiveStatusAppendix2A%2CMX.birdsDirectiveStatusAppendix2B%2CMX.birdsDirectiveStatusAppendix3A%2CMX.birdsDirectiveStatusAppendix3B%2CMX.birdsDirectiveStatusMigratoryBirds%2CMX.finnishEnvironmentInstitute2020ProtectionPrioritySpecies%2CMX.finnishEnvironmentInstitute2020conservationProjectVascularSpecies%2CMX.finnishEnvironmentInstitute20192021forestSpecies%2CMX.regionallyThreatened2020_3a%2CMX.regionallyThreatened2020_3b&redListStatusId=MX.iucnCR%2CMX.iucnEN%2CMX.iucnVU%2CMX.iucnNT%2CMX.iucnLC&taxonAdminFiltersOperator=OR&time=2000-04-01%2F2024-04-09&collectionIdNot=HR.3671%2CHR.4051&loadedSameOrBefore=2024-04-10&polygonId=103263&coordinateAccuracyMax=1000

Vieraslajit: tunniste: <http://tun.fi/HBF.86590> linkki hakuun: https://laji.fi/fi/observation/map?administrativeStatusId=MX.controllingRisksOfInvasiveAlienSpecies%2CMX.otherInvasiveSpeciesList%2CMX.nationalInvasiveSpeciesStrategy%2CMX.euInvasiveSpeciesList%2CMX.nationallySignificantInvasiveSpecies&taxonAdminFiltersOperator=OR&time=2000-01-01%2F2024-04-09&loadedSameOrBefore=2024-04-09&polygonId=103263&coordinateAccuracyMax=100&collectionAndRecordQuality=PROFESSIONAL%3AEXPERT_VERIFIED%2CCOMMUNITY_VERIFIED%2CNEUTRAL%2CUNCERTAIN%3BHOBBIIST%3AEXPERT_VERIFIED%2CCOMMUNITY_VERIFIED%3BAMATEUR%3AEXPERT_VERIFIED%2CCOMMUNITY_VERIFIED)

Suomen Lajitietokeskus (2024b): Laji.fi -portaali, saukkohavainnot. <http://tun.fi/MX.47169> (ladattu 7.11.2024)

Suomen ympäristökeskus (2021): Luettelo kiireellisesti suojeltavista lajeista. Ladattu 7.11.2024 osoitteesta www.syke.fi/fi-FI/Tutkimus_kehittaminen/Luonto/Asiantuntijatyo/Kiireellisesti_suojeltavat_lajit

Suomen ympäristökeskus (2024): Serpentiinikalliot ja -kivikot. Avoin paikkatietoaineisto. Ladattu 12.11.2024 osoitteesta www.syke.fi/fi-FI/Avoin_tieto/Paikkatietoaineistot/Ladattavat_paikkatietoaineistot

Vieraslajit.fi -sivusto (2024): Hallintasuunnitelma III kansallisesti haitallisten vieraslajien torjumiseksi. Ladattu 11.11.2024 osoitteesta www.vieraslajit.fi/info/i-791

Vistnes I. & Nellemann C. 2001. Avoidance of cabins, roads and power lines by reindeer during calving. J. Wildlife Manageme. 65: 915–925.

LIITE 1 Finnsurvey Oy:n toteuttama viitasammakkoselvitys

2025-01-17

VAALAN SÄRÄISNIEMEN JA OULUJÄRVEN NISKANSELÄN LÄNSIRANNAN ALUEIDEN VIITASAMMAKKOSELVITYS

Finnsurvey Oy

Päivämäärä 4.10.2024
Laatija **Sari Kantinkoski, luontokartoittaja (EAT), FM**
Kuvaus Vaalan Säräisniemen alueen ja Oulujärven Niskanselän länsirannan alueiden viitasammakkoselvitys.

Sisällysluettelo

1. Johdanto	3
2. Viitasammakon ekologiaa	3
3. Menetelmät	4
4. Kartoitettavat alueet	4
5. Tulokset	7
6. Johtopäätökset	22
Taulukot ja kuvat	26
Lähteet	26

1. Johdanto

Viitasammakko (*Rana arvalis*) on luontodirektiivin 92/43/ETY liitteen IV laji, joka on artikla 12 mukaan tiukasti suojeltu¹. Viitasammakon kaikki elämänvaiheet (kutu, nuijapäät, aikuiset sammakot), sekä lisääntymis- ja levähdyspaikat ovat siten suojeltuja.

Viitasammakkokartoitus on tehty toukokuussa 2024 Vaalassa niille kohteille, jotka etukäteisarvioinnissa oli tilaajan toimesta arvioitu tarkistettaviksi kohteiksi kaavoitustyötä varten. Maastotyöt on tehnyt biologianopiskelija Katariina Hakola. Raportin on koostanut maastossa tuotetun paikkatietoaineiston perusteella Sari Kantinkoski, luontokartoittaja (EAT), FM.

2. Viitasammakon ekologiaa

Viitasammakko muistuttaa ulkonäöltään huomattavasti ruskosammakkoa (*Rana temporaria*) ja varmimmin viitasammakon tunnistaa sisimmän takavarpaan kovasta kyhmystä, joka ruskosammakolta puuttuu. Viitasammakolle soveltuvia elinympäristöjä ovat suot, luhdat, niityt, metsät ja pihapiirit, joskin se suosii kosteampia elinympäristöjä kuin ruskosammakko. Viitasammakon kutupaikka on tavallisesti tulvivien lampien ja järvien rehevillä rannoilla, luhdilla, tulvalammikoissa, murtovesilahdilla ja toisinaan myös isommissa ojissa. Viitasammakko ei kude helposti kuivuviin, mataliin ojiin ja allikoihin ja se talvehtii horrostamalla lampien ja järvien pohjamudassa. Talvehtiessään se suosii isompia vesistöjä, jotka eivät talvella jäädy pohjaan saakka.

Viitasammakko on yleinen Etelä-Suomessa, mutta sitä tavataan myös Keski-Lapissa ja pohjoisin havainto on tehty Ivalossa. Pohjois-Suomessa viitasammakko on kuitenkin harvalukuinen.²

¹ Luonnonsuojelulaki 5.1.2023/9 § 69, § 70 ja § 77.

² Nieminen & Ahola 2017, sekä Laji.fi. <https://laji.fi/taxon/MX.37621/biology>

3. Menetelmät

Kartoituksen ajankohta oli otollinen, sillä ruskosammakon soidin oli parhaillaan käynnissä. Ruskosammakko aloittaa soittimensa ennen viitasammakkoa ja lisääntyminen ajoittuu osittain päällekkäiseen ajankohtaan. Myös muualta Suomesta tuli kartoitusta edeltävästi ensimmäisiä viitasammakkohavaintoja, joita tarkistettiin Laji.fi-palvelimelta³. Samoin muilta alueilta Pohjois-Pohjanmaalta ja eteläisestä Lapista tuli viitasammakkohavaintoja, sillä kartoituksia oli käynnissä myös muilla kohteilla. Näistä tiedoista voitiin päätellä, että viitasammakon soidin oli käynnissä ja kartoituksen ajankohta arvioitiin optimaaliseksi.

Viitasammakkokartoitus tehdään luotettavimmin kuuntelemalla soidintavien koiraiden ääntelyä. Otolliselle paikalle pysähdytään noin 15 minuutin ajaksi kuuntelemaan sammakoiden ääniä. Vaikka koiraat voivat olla äänessä mihin vuorokaudenaikaan tahansa, keskitettiin kartoitus illan, yön ja varhaisen aamun ajankohtaan, jotta taustamelu ja muut äänet eivät häiritse kuuntelua. Viitasammakon ääni on tunnistettavissa sille ominaisesta ”pulputtavasta” ääntelystä. Ääntely paikannetaan viitasammakolle sopivaan vesistöön ja samalla arvioidaan äänessä olevien koiraiden määrä äänten suunnan, samanaikaisuuden ja rytmin mukaan. Menetelmällä voidaan tehdä havaintoja viitasammakoiden lisääntymispaikoista, jotka ovat erityisesti suojeltuja.⁴

Viitasammakkoselvitys toteutettiin maastossa 20.-22.5.2024.

Taulukko 1: Selvitysajankohdan säätila.

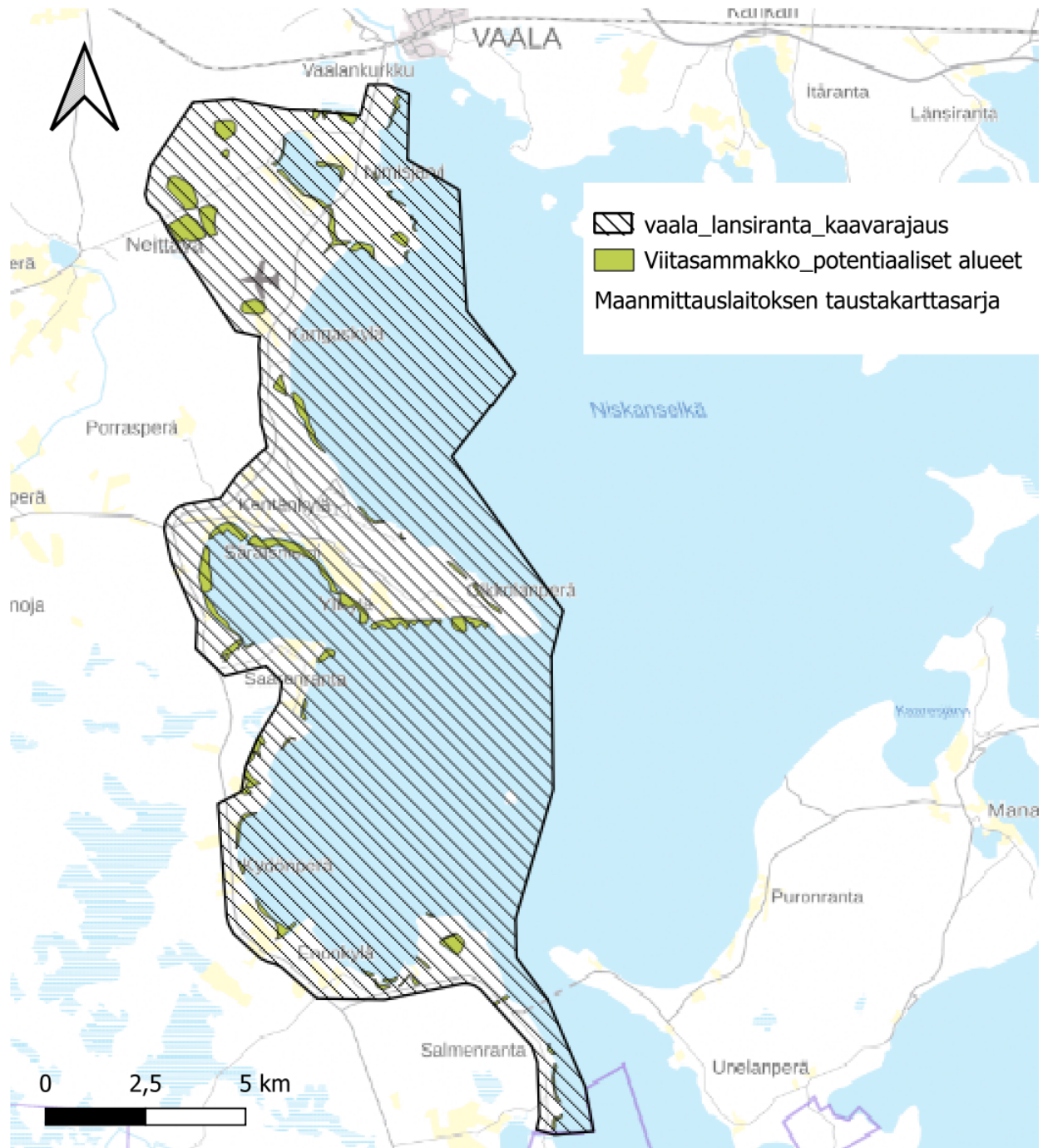
Päivämäärä ja kellonaika	Lämpötila	Tuulennopeus	Sade	Alueet (kuva 3)
20.5.2024 Klo: 19:35	+9	5m/s	Ei sadetta	14–21
20.5.2024 Klo: 23:30	0	1m/s	Ei sadetta	
21.5.2024 Klo:20:00	+11	2m/s	Ei sadetta	1–11
21.5.2024 Klo: 23:15	+2	2m/s	Ei sadetta	
22.5.2024 Klo 00:00	+9	4m/s	Ei sadetta	12–13

Inventoitavat 21 aluetta on numeroitu kartalle, joka on esitetty kuvassa 3. Aluekohtainen säätila ilmenee taulukosta 1, oikeanpuoleisesta sarakkeesta. Ajankohdan säätilaa voidaan pitää kartoituksen kannalta varsin hyvänä.

³ Luonnontieteellisen museon eri yhteistyökumppaneineen ylläpitämä palvelu, johon voidaan ilmoittaa lajihavaintoja ympäri Suomen. Sisältää myös viranomaisaineistoja. <https://laji.fi/>

⁴ Nieminen & Ahola 2017 ja Jokinen 2012, sekä Mäkelä & Salo 2023.

Kaikki alueet kartoitettiin edellä mainittuna ajankohtana, yhdellä käyntikerralla ja kohteita kertyi yhteensä 21. Tarkistettavien kohteiden väliset matkat kuljettiin autolla, sillä etäisyydet niiden välillä olivat melko pitkiä.

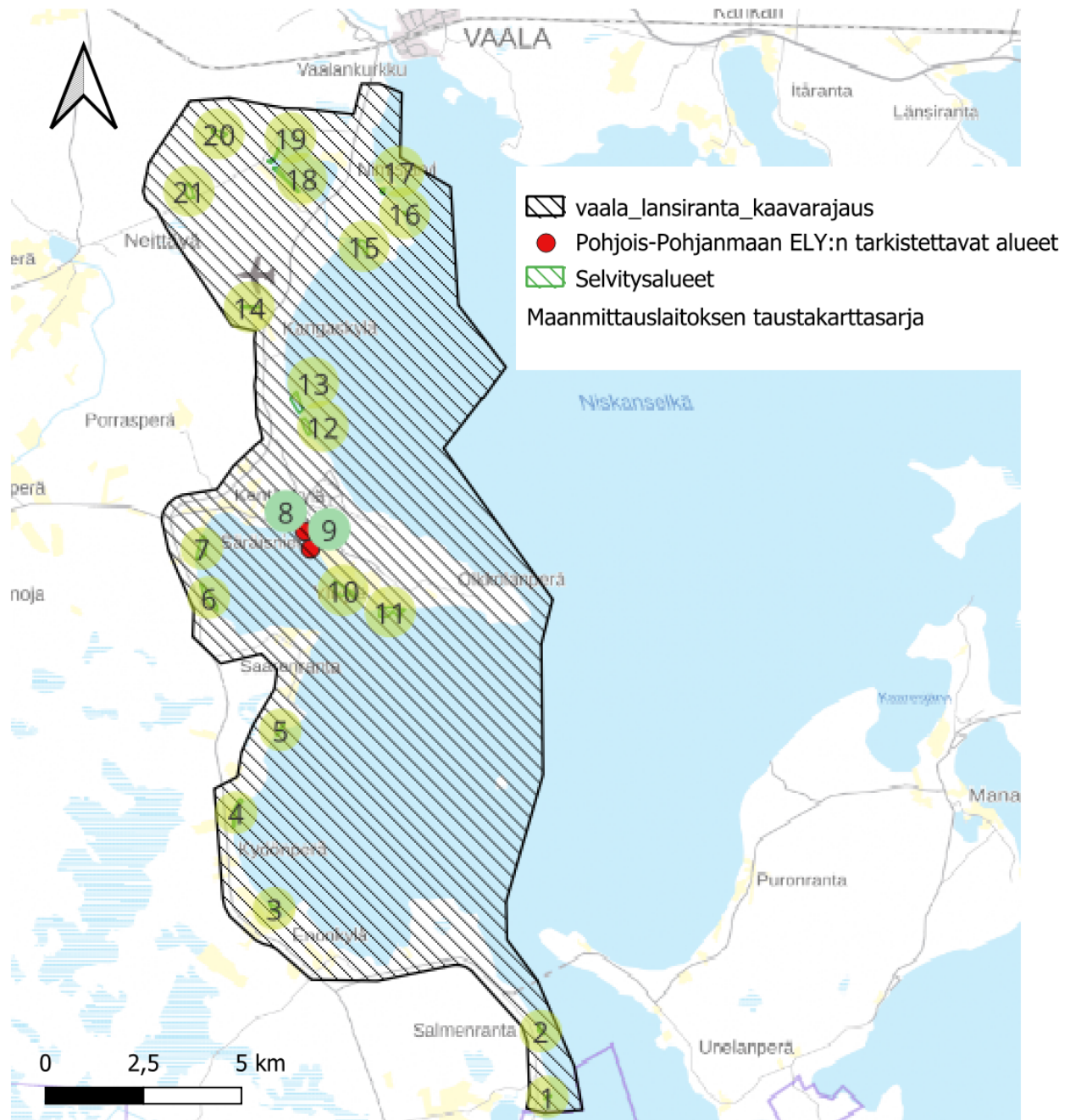
Kuva 2: Ennakoarvioinnissa viitasammakolle potentiaalisiksi arvioidut kohteet.

Kartta-aineistojen ja ilmakuvien ennakkotarkastelussa oli noussut esiin myös muita mahdollisia, viitasammakolle potentiaalisiksi arvioituja kohteita kaava-alueen vesistöistä. Näitä alueita ei tämän selvityksen yhteydessä ole kuitenkaan kartoitettu. Nämä potentiaalisiksi arvioidut kohteet on esitetty edellä kuvassa 2.

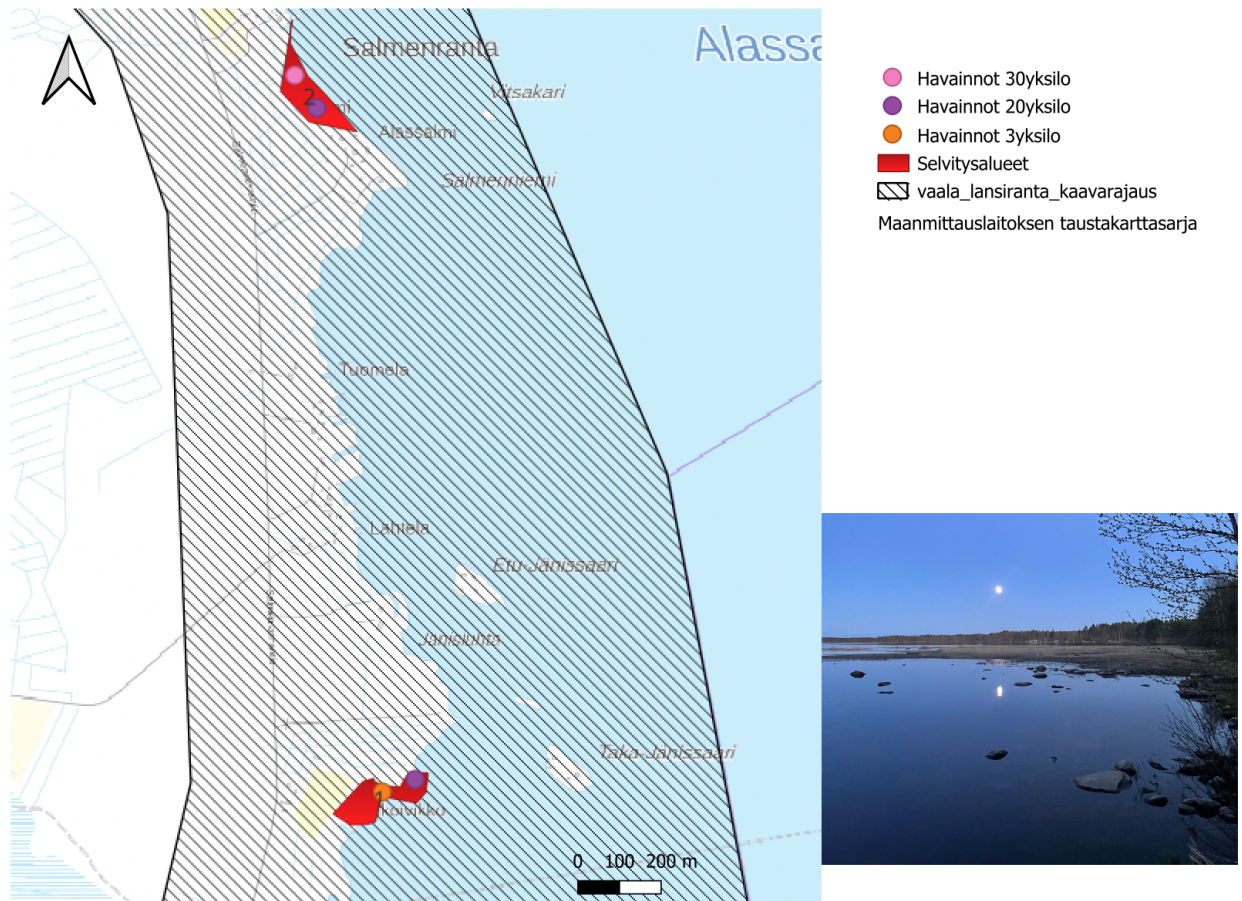
5. Tulokset

Seuraavissa kuvissa on esitetty tarkemmat havainnot viitasammakoiden esiintymispaikoista ja arviot havaittujen yksilöiden määristä. Kartoitusajankohtana havaittu vähäinen yksilömäärä ei kuitenkaan poissulje sitä, että muuna ajankohtana havaintopaikalla voisi olla enemmän yksilöitä äänessä. Alueet, joilta viitasammakoita löytyi, olivat pääasiassa rantaluhtia, joka on viitasammakolle tyypillinen elinympäristö.

Kartoitettavat kohteet on numeroitu alkaen etelästä 1–21 ja ne käydään seuraavassa läpi numerojärjestyksessä, alkaen etelästä. Kaikki karttojen yhteydessä olevat valokuvat on ottanut Katariina Hakola.

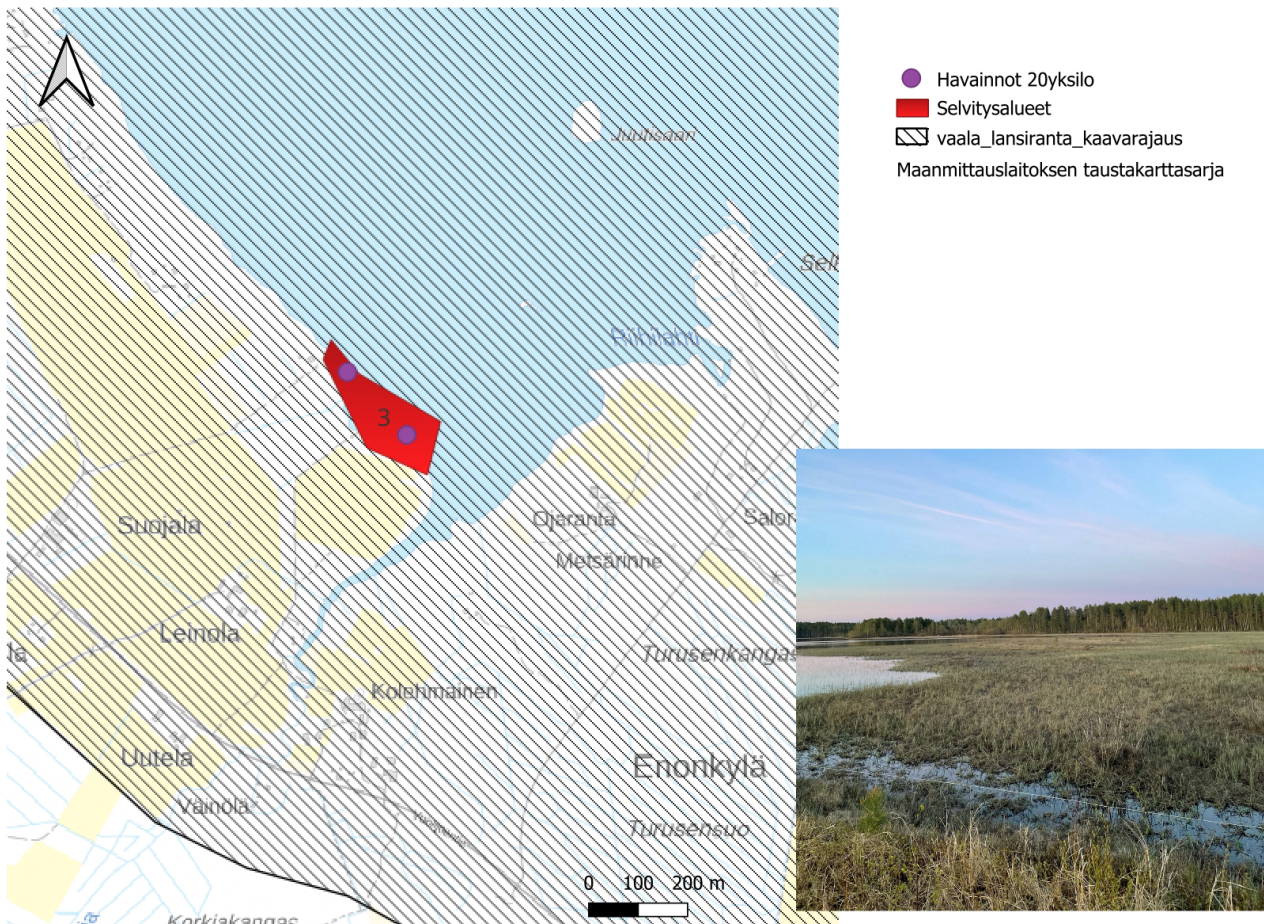

Kuva 3: Selvitysalueet kaava-alueella numeroituina 1–21. Pohjois-Pohjanmaan ELY-keskuksen ennakkoon antamat kaksi selvitettävää aluetta punaisella pisteellä.

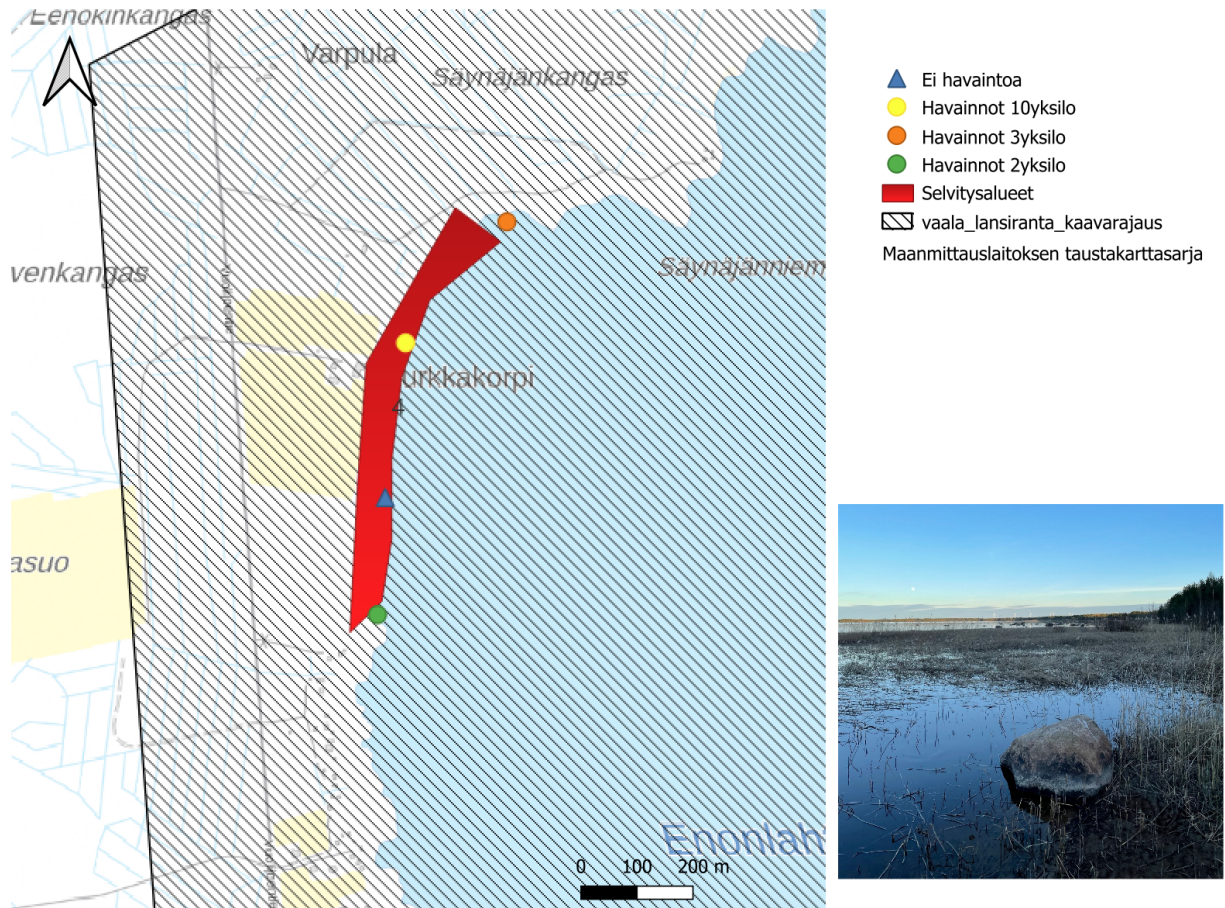
Kuva 4: Alassalmen länsirannan havainnot, kohteet 1 ja 2.

Selvitysalueen eteläisimmät, Alassalmen länsirannan kaksi kohdetta olivat kasvillisuudeltaan viitasammakolle tyypillisiä reheviä rantoja. Yksilömääräisesti viitasammakoita havaittiin yhteensä arviolta yli 70 näiltä kohteilta. Havainnot sijoittuivat kummallakin kohteella noin 50 metrin matkalle rantaviivaa.

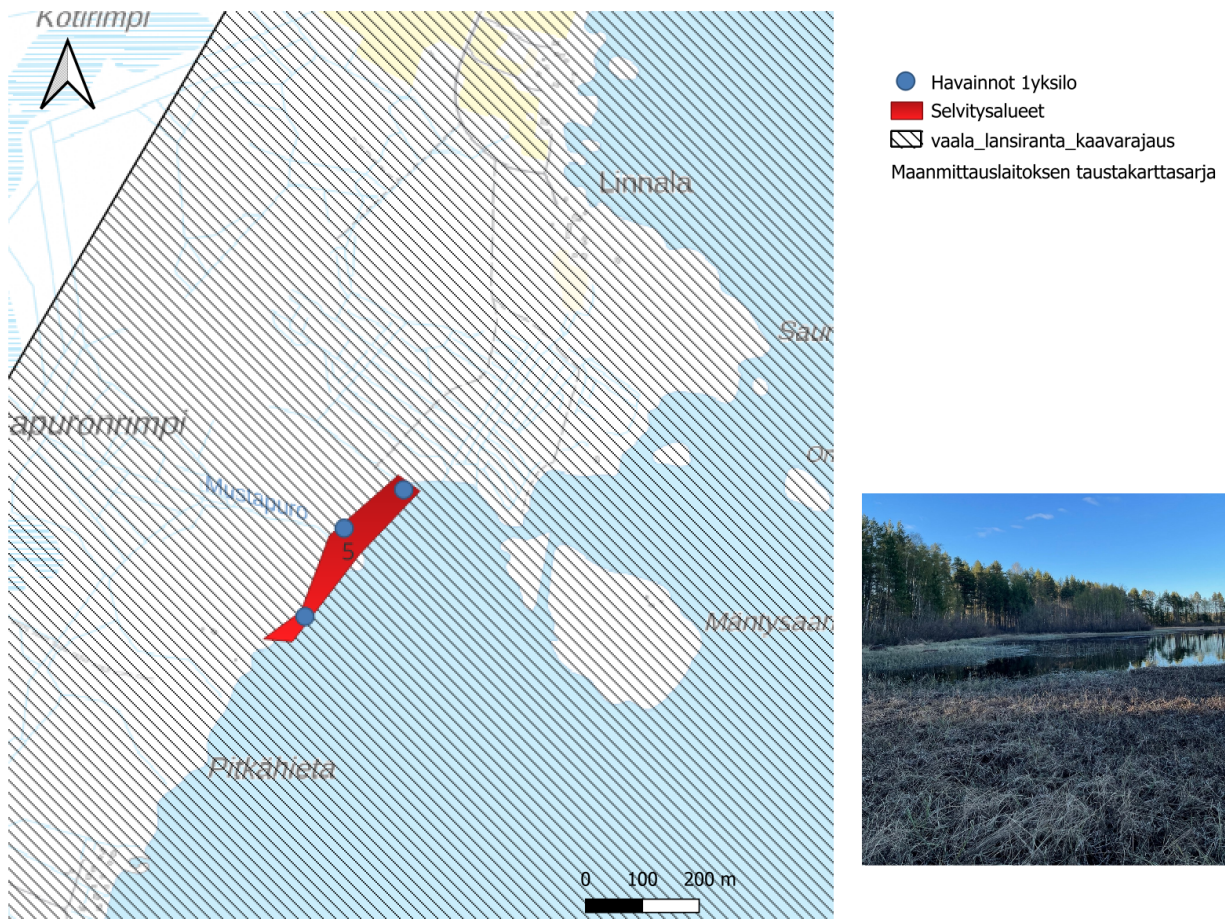
Kuva 5: Suojalan rannan havainnot, kohde 3.

Suojalan ja Leinolan rannassa havaittiin yhteensä noin 40 yksilöä soidintavia viitasammakoita. Havainnot sijoituivat noin 50 metrin matkalle rantaviivaa. Alue oli pääasiallisesti rantaluhtaa.

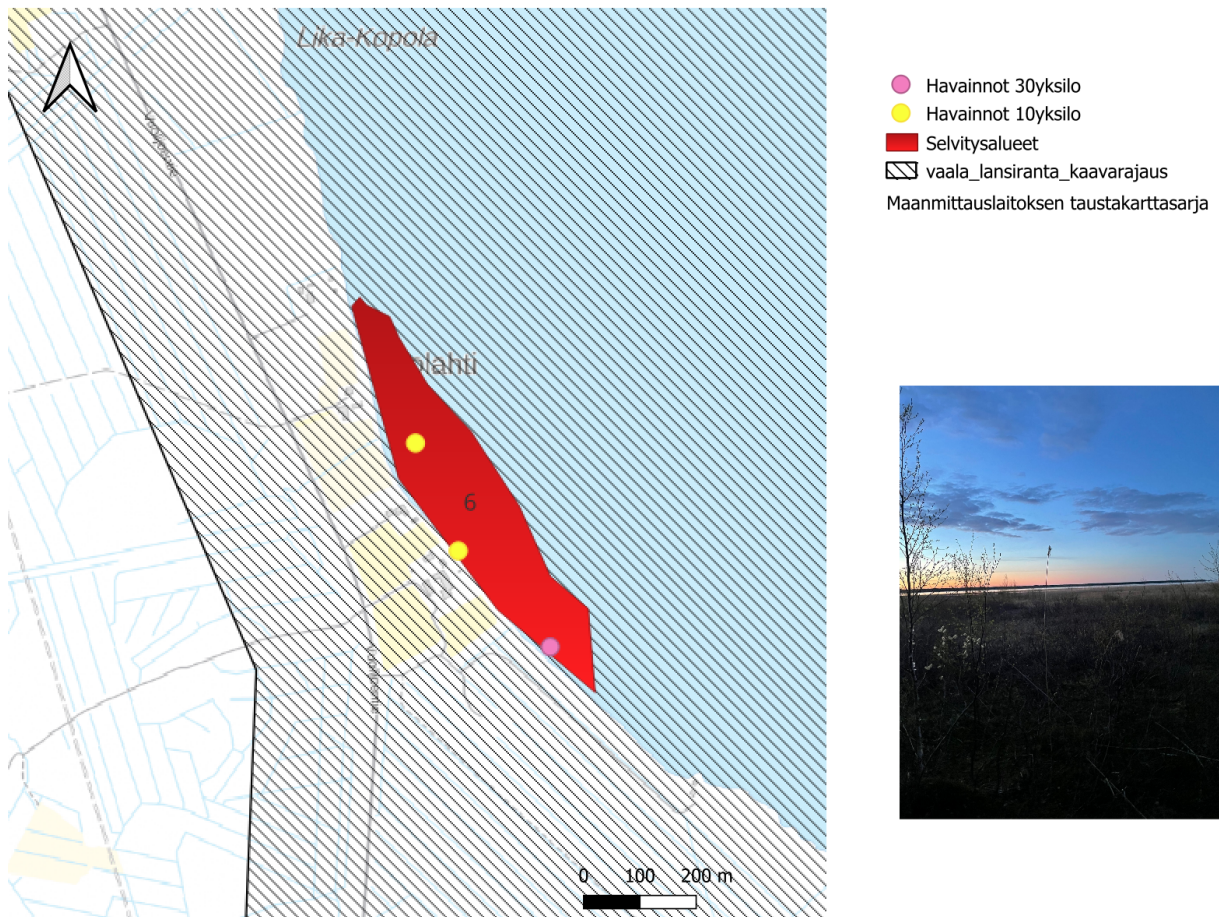
Kuva 6: Enonlahden havainnot, kohde 4.

Enonlahden rannassa olevalla kohteella 5 havaittiin muutamia yksilöitä viitasammakoita, hieman selvitysalueen ulkopuolella. Keskiosassa rantaa havaittiin arviolta noin 10 yksilöä.

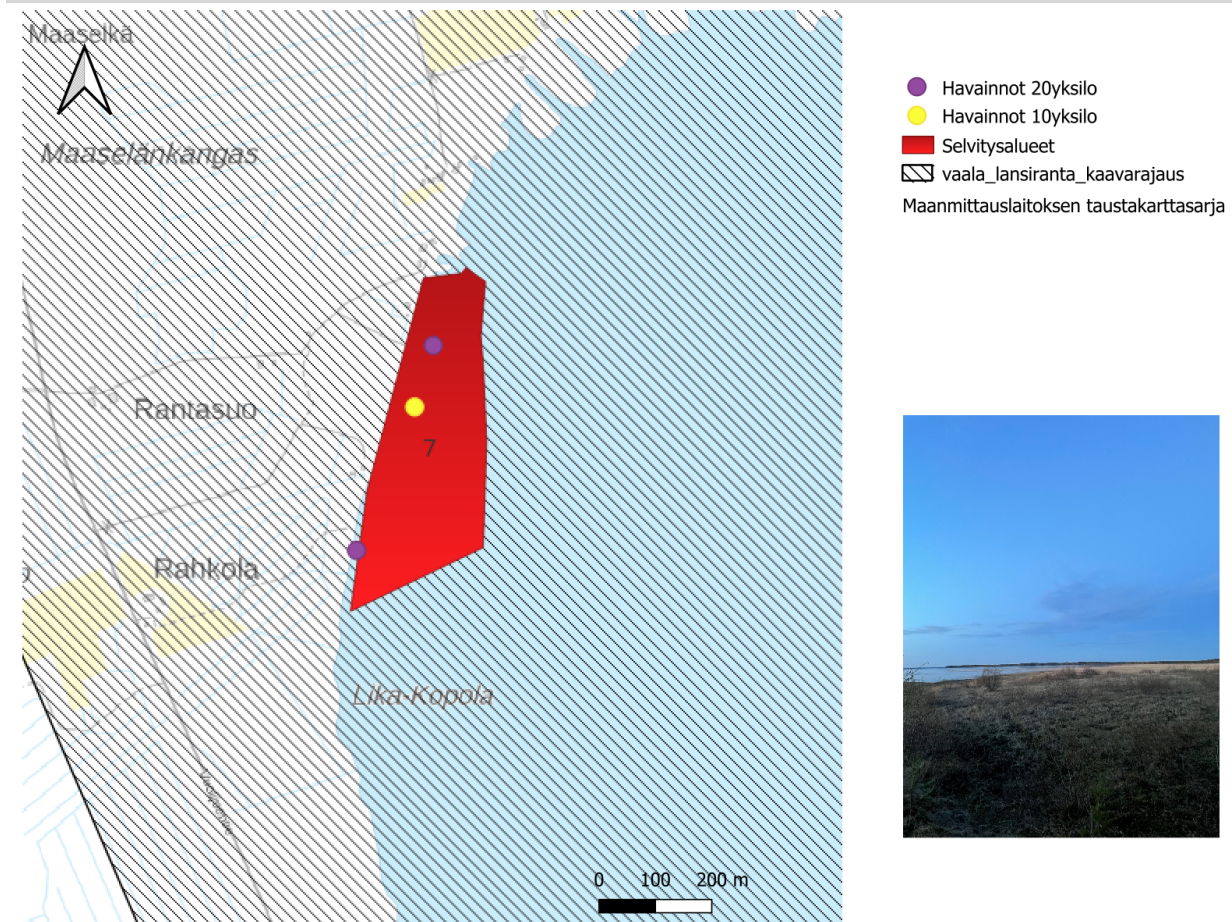
Kuva 7: Mustapuron edusta, kohde 5.

Mustapuron edustalla oleva ranta on pääasiallisesti luhtaa. Kohteen selvitysalalta tehtiin havaintoja muutamista viitasammakkoyksilöistä.

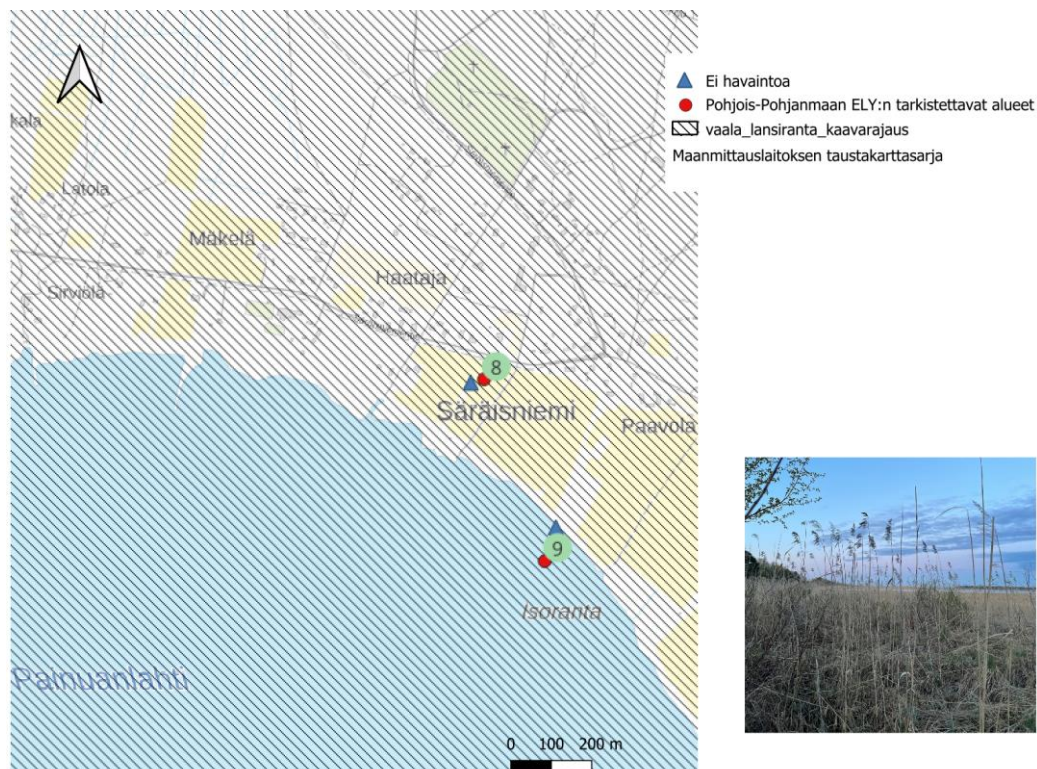

Kuva 8: Painuanlahti, kohde 6.

Kuvissa 8 ja 9 on esitetty Painuanlahden havainnot, joita selvitysajankohtana oli varsin runsaasti. Molemmilla kohteilla 6 ja 7 havaittiin yhteensä arviolta 100 yksilöä viitasammakoita, noin 50 metrin matkalla. Molempien kohteiden rannat olivat luhtaiset.

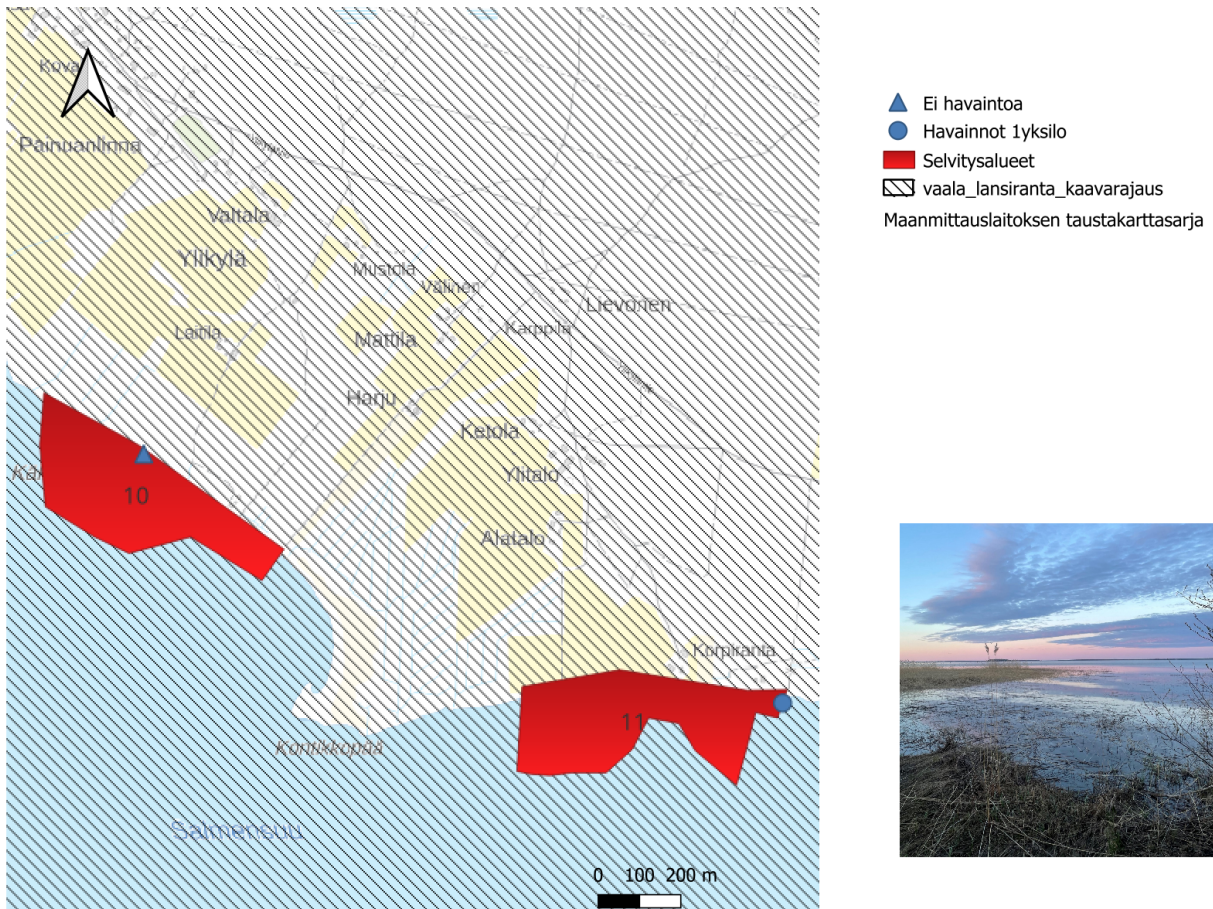

Kuva 9: Painuanlahti, kohde 7.

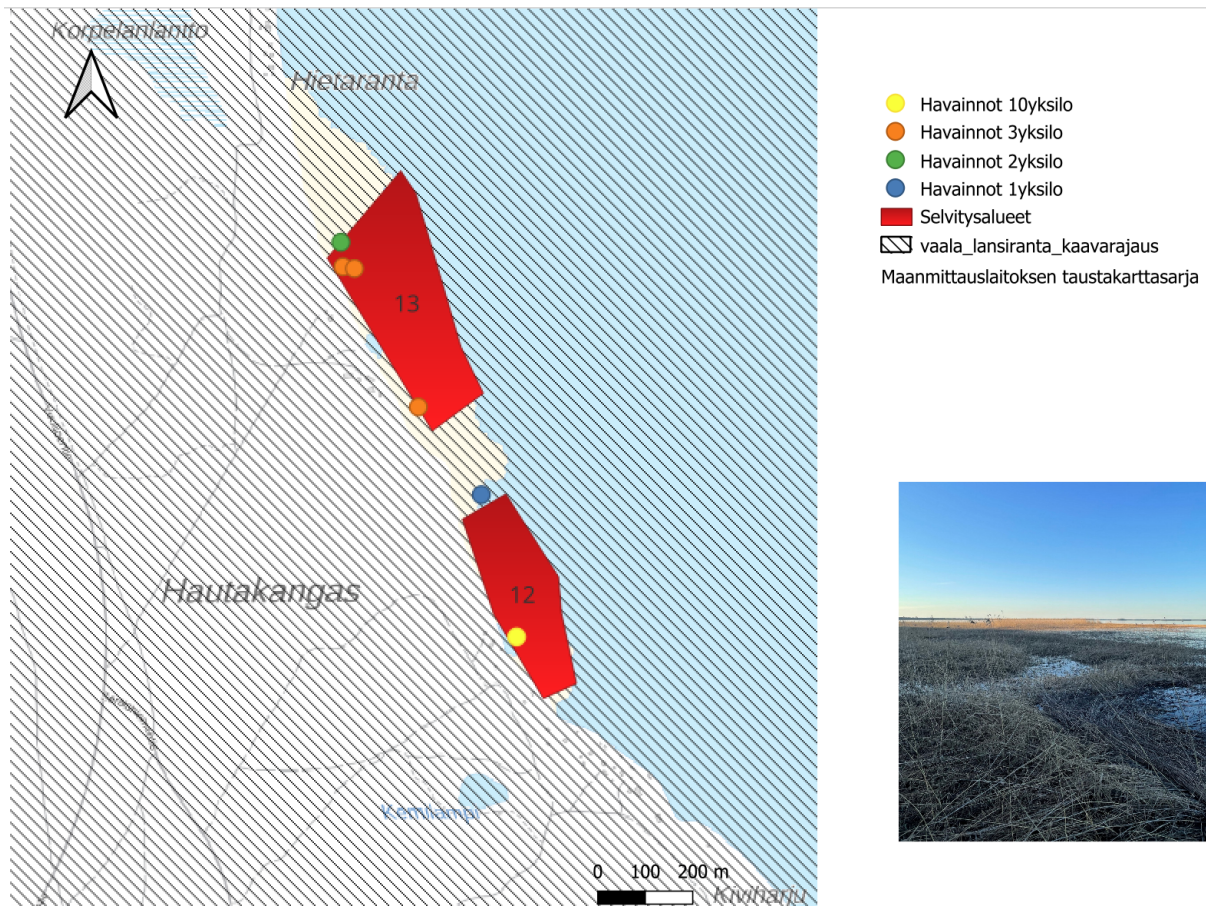
Kuva 10: Säräisniemi ja Isoranta, kohteet 8 ja 9.

Yllä olevassa kuvassa 10 on esitetty Pohjois-Pohjanmaan ELY-keskuksen ennalta tarkistettavaksi antamat alueet, jotka on merkitty karttaan numeroilla 8 ja 9. Kohteen 8 kohdalla oli käytännössä kuivunut pellon oja, josta viitasammakkoa ei löytynyt. Kohteella 9 (indeksikuva kuvassa 10) rannan kasvillisuus oli korkeaa ruovikkoa, mutta myös viitasammakolle sopivaksi tulkittavissa olevaa elinympäristöä. Kummaltakaan kohteelta ei havaittu viitasammakkoa.

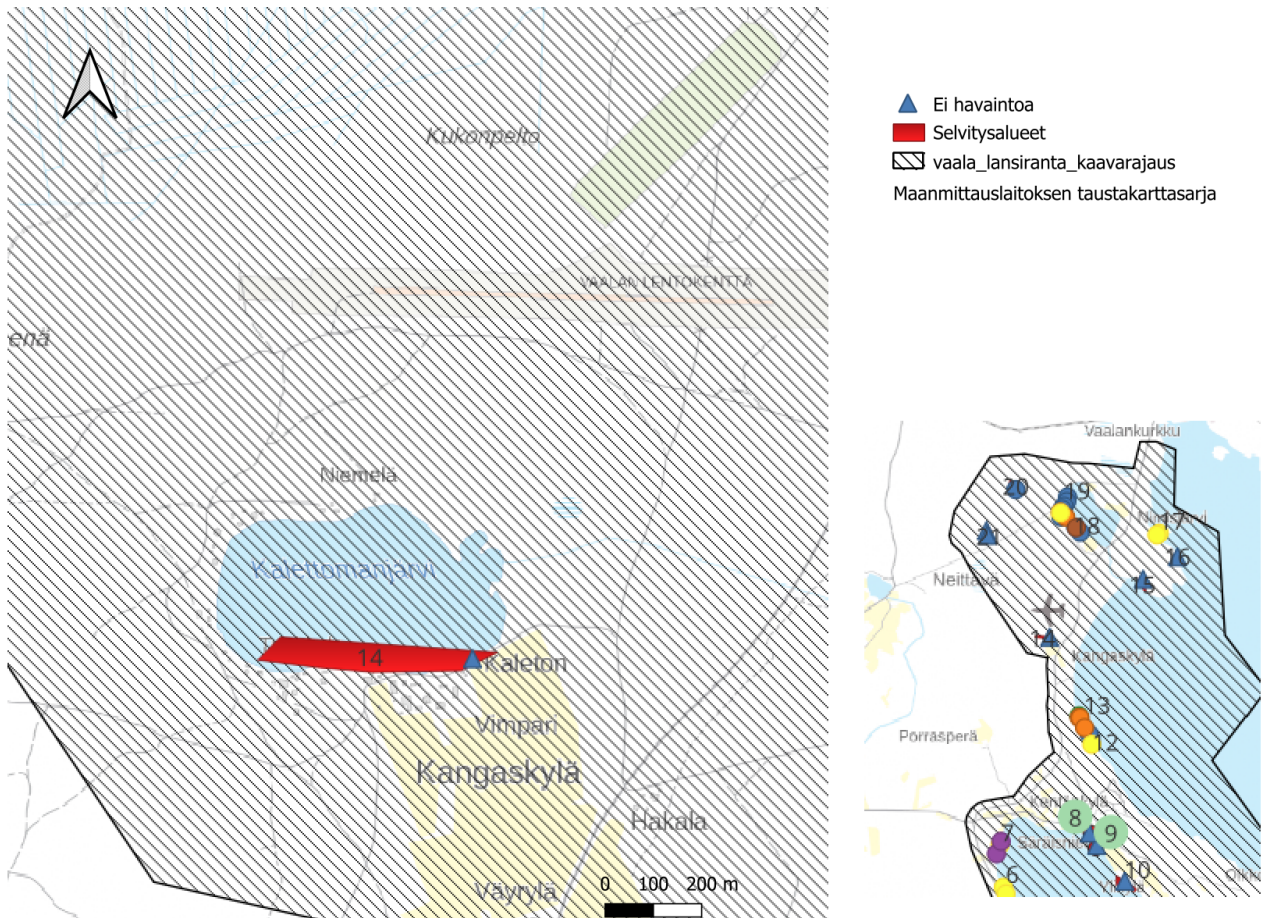
Kuva 11: Säräisniemi, kohteet 10 ja 11.

Kohteilla 10 ja 11 rannat olivat niin ikään viitasammakolle silmämääräisesti arvioiden soveltuvia, luhtaisia rantoja. Yksi viitasammakkohavainto tehtiin kohteen 11 itäosasta.

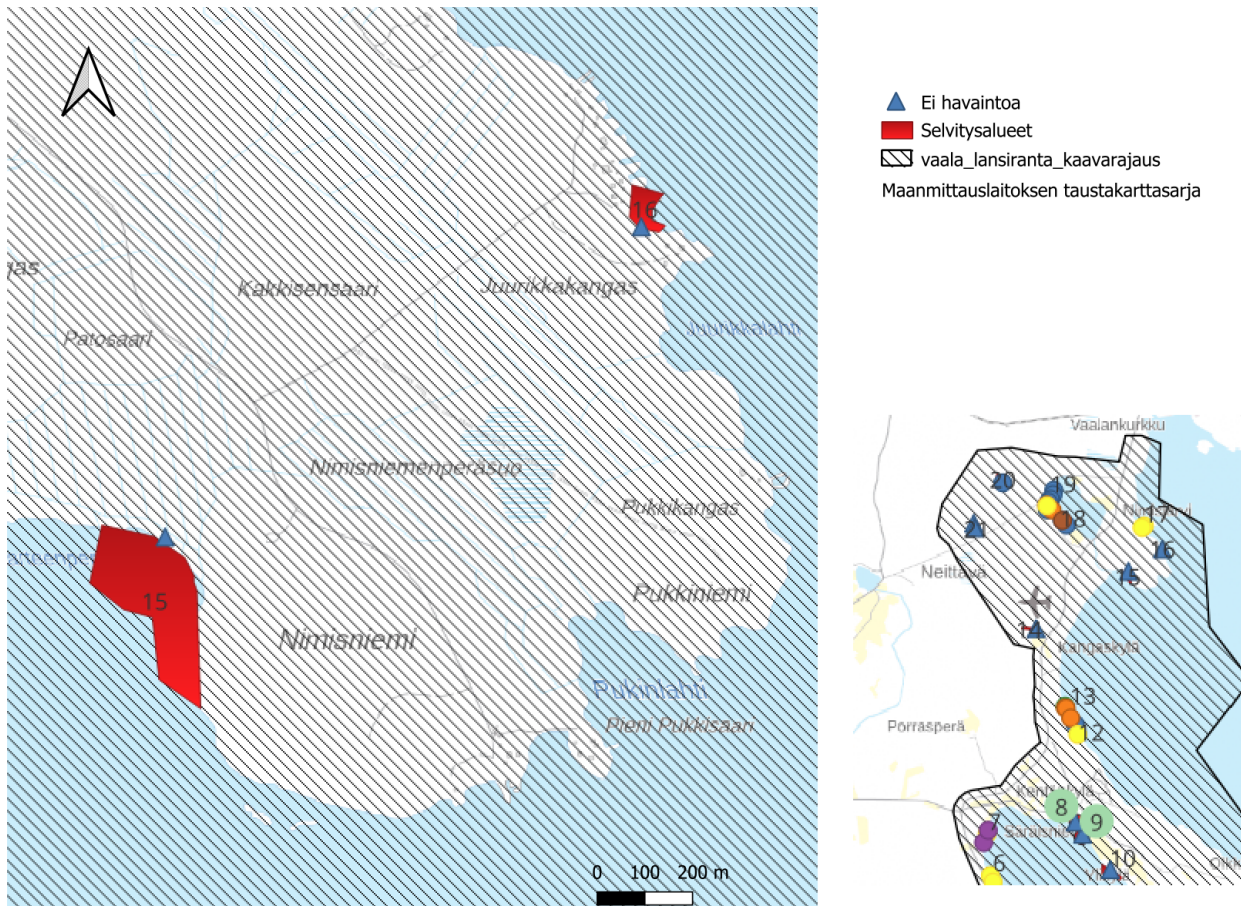
Kuva 12: Hautakankaan ranta, kohteet 12 ja 13.

Kohteilta 12 ja 13 löydettiin yhteensä yli 20 soidintavaa viitasammakkoa. Molempien kohteiden rannat ovat luhtaisia ja ruovikkoisia. Kohteella 12 havaintoja tehtiin noin 50 metrin matkalla rannassa ja yksi havainto tehtiin hieman kohteen ulkopuolelta.

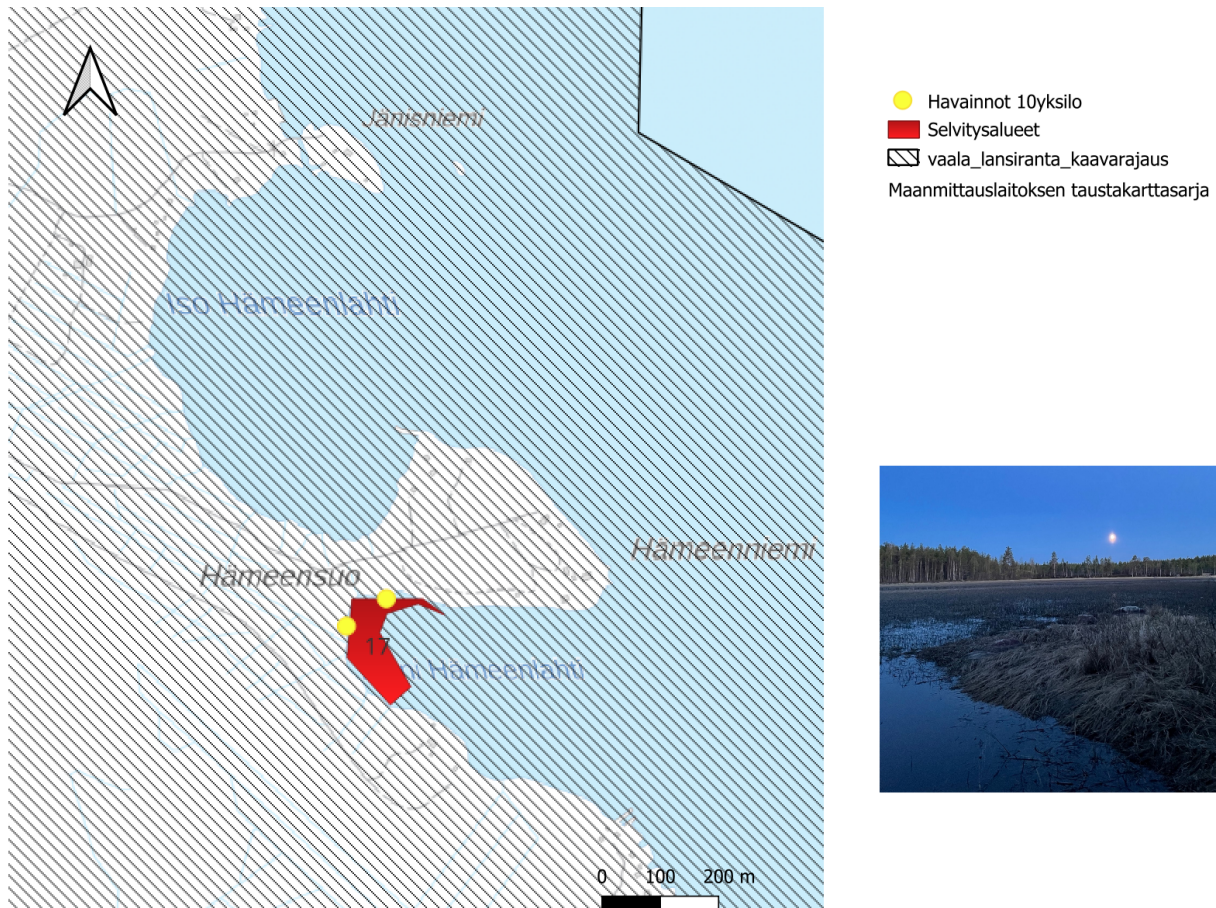
Kuva 13: Kalettomanjärvi, kohde 14.

Kalettomanjärven rannalla oli useita rakennuksia ja rannan kasvillisuus oli niukempaa kuin muilla kohteilla. Kohteelta ei tehty havaintoja viitasammakosta.

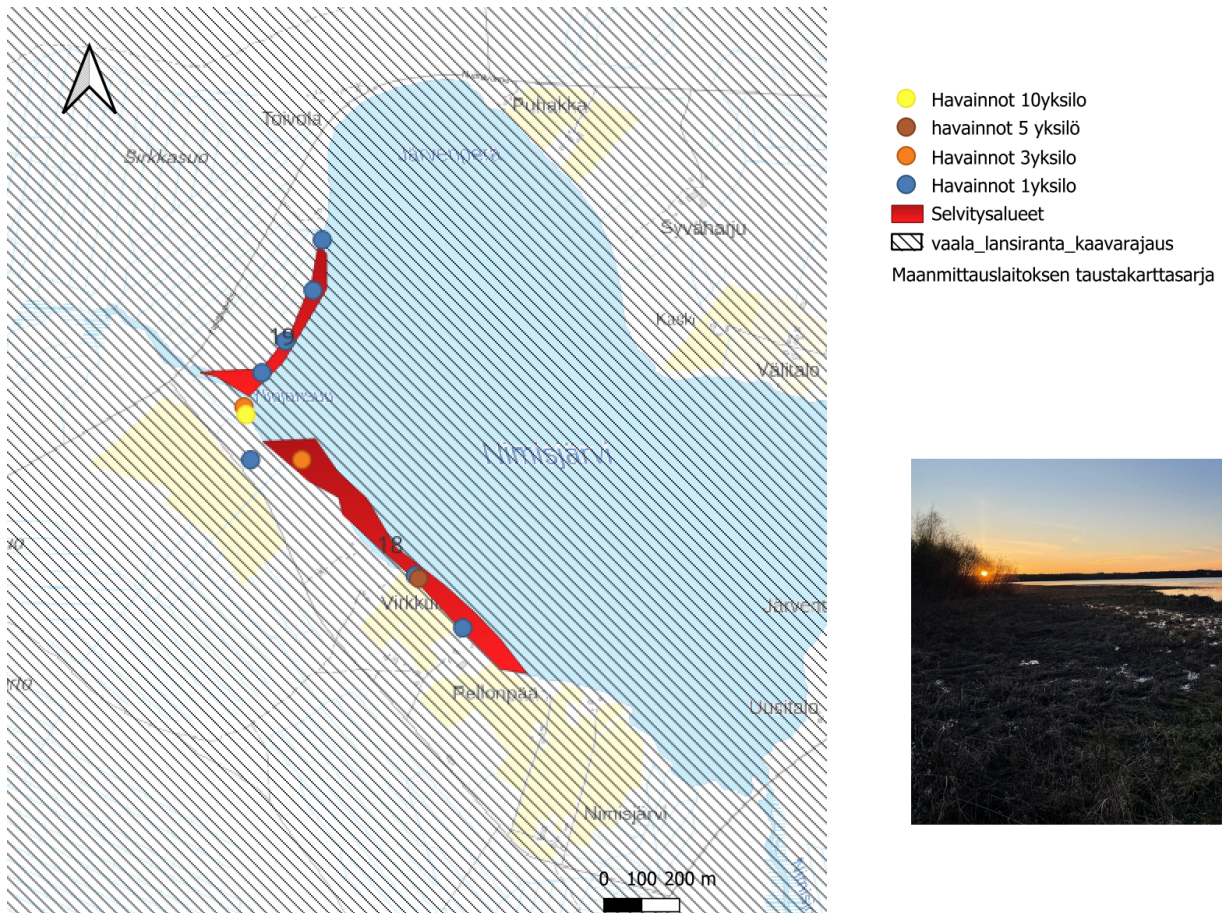
Kuva 14: Nimisniemi, kohteet 15 ja 16.

Kohteella 16 oli rannassa asutusta ja molemmilla kohteilla oli myös viitasammakolle silmämääräisesti arvioiden sopivaa elinympäristöä. Kummaltakaan kohteelta ei kuitenkaan tehty havaintoja viitasammakoista.

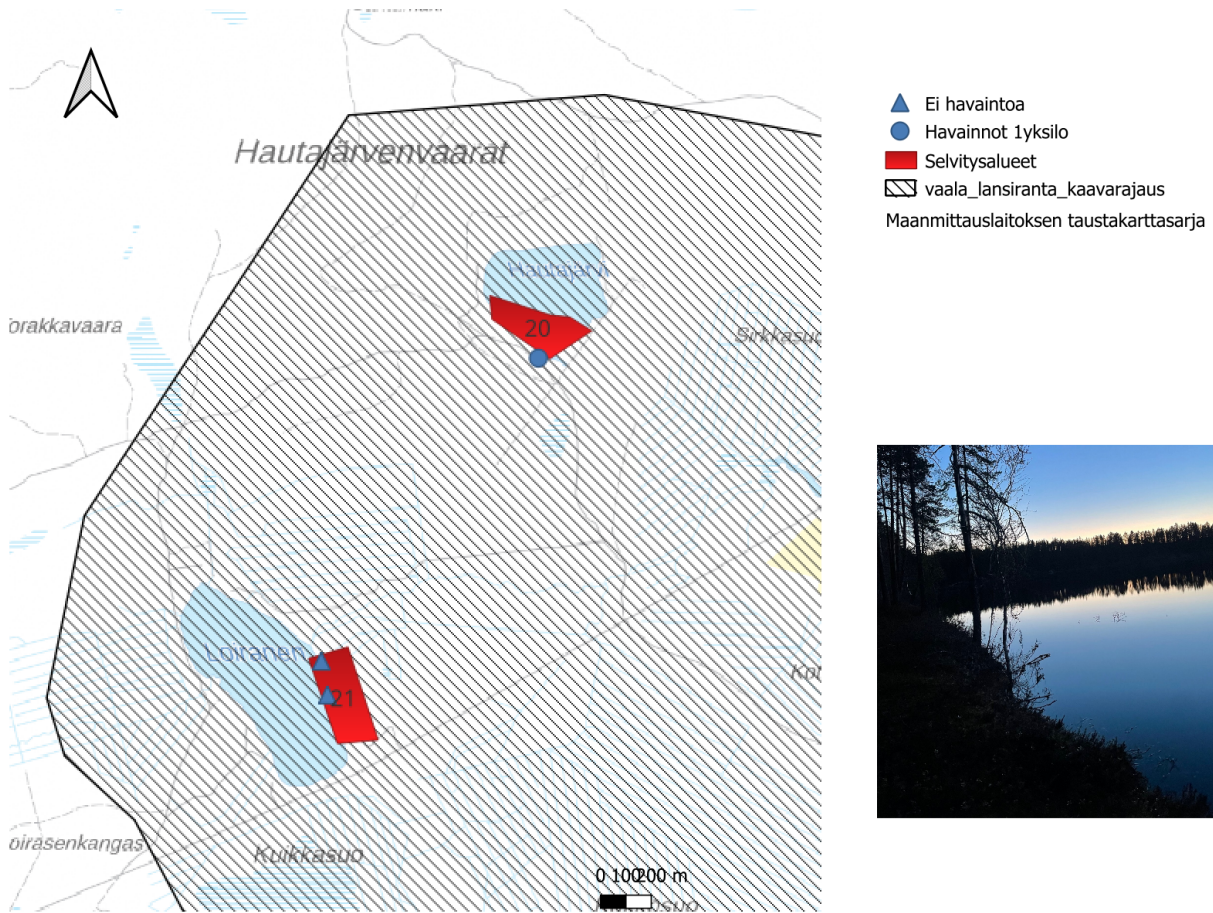
Kuva 15: Hämeenniemi, kohde 17.

Hämeenniemen kohteella rannassa oli viitasammakoille sopivaa elinympäristöä ja sammakoita löytyikin yhteensä noin 20 yksilöä noin sadan metrin matkalta.

Kuva 16: Nimisjärvi, kohteet 18 ja 19.

Nimisjärven kohteilla rannat olivat luhtaisia, myös pajukkoisia. Rannoilla oli myös asutusta. Viitasammakoita löytyi myös selvitysalueen ulkopuolelta, läheisestä ojasta ja yksilöt olivat levittäytyneet varsin tasaisesti selvitettävien kohteiden rantaan.

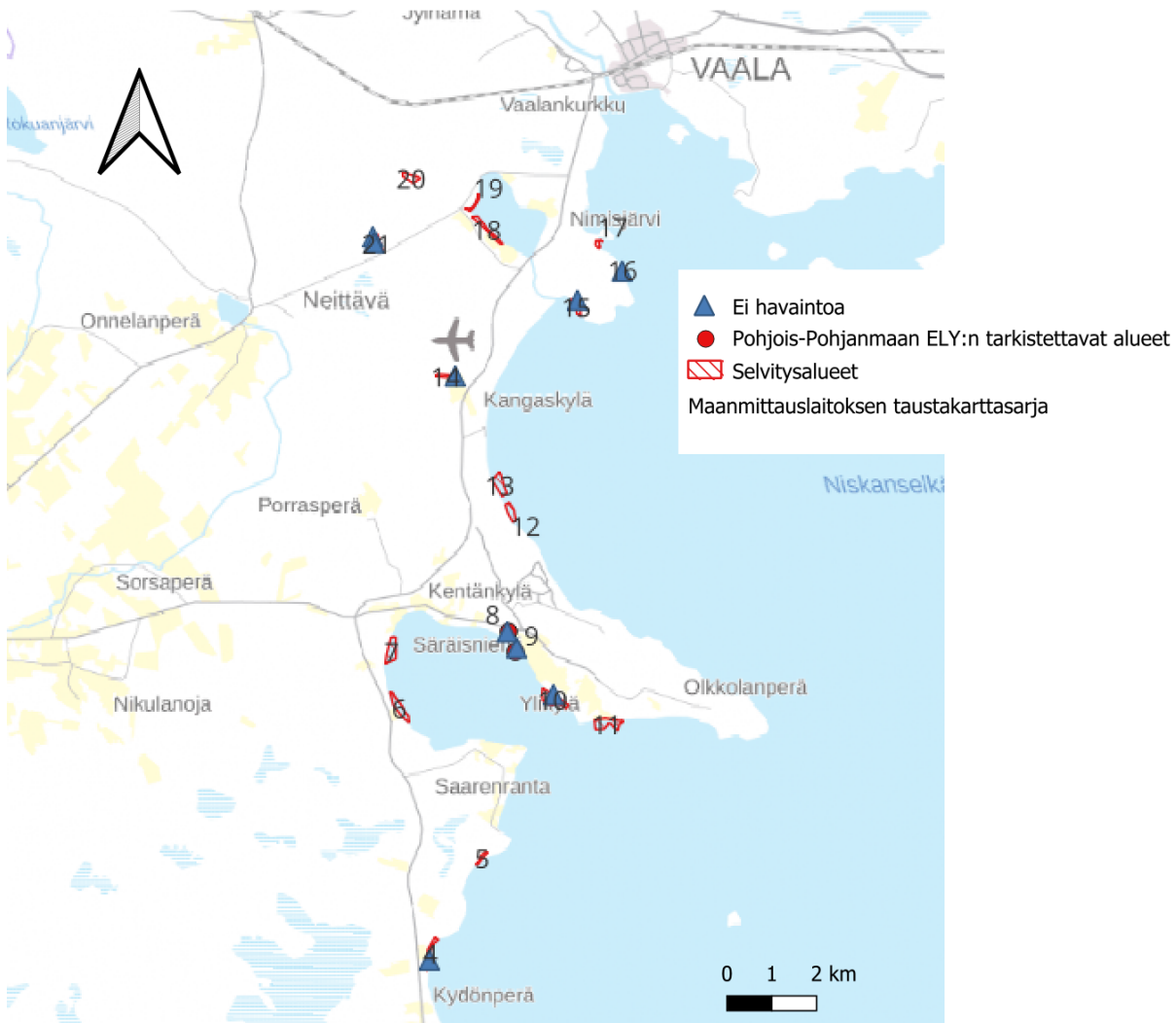

Kuva 17: Hautajärvi ja Loiraniemi.

Kuvassa 17 on näkymä Hautajärveltä (kohde 20), jossa havaittiin yksi viitasammakko soidintavan. Loirasen rannasta, kohteelta 21 viitasammakkoa ei havaittu.

Eniten viitasammakoita havaittiin Alassalmen länsirannan, Enonlahden, Painuanlahden, Hautakankaan rannan, Hämeenniemen ja Nimisjärven alueilla. Näillä havaintopaikoilla viitasammakoiden yksilömäärä oli suurin, jopa kymmeniä yksilöitä. Useilla paikoilla soidintavat koiraat olivat levittäytyneet noin 50 metrin pituiselle kaistaleelle. Kartoituksen yhteydessä tehtiin havaintoja myös ruskosammakoista.

6. Johtopäätökset

Kuva 18. Kohteet, joilla viitasammakkoa ei havaittu.

Kohteilla 4, 8, 9, 10, 14, 15, 16 ja 21 ei havaittu viitasammakkoa. Tämä ei kuitenkaan poissulje sitä, etteikö näillä alueilla esiintyisi viitasammakkoa. Varmuudella voidaan todeta viitasammakon lisääntymis- ja levähdyspaikoiksi vain ne alueet, joilta viitasammakko löytyi.

Kartoituksessa saadun aineiston perusteella, huomioiden alueen laajuus ja viitasammakolle soveltuvien elinympäristöjen runsaus kaava-alueella, ei voida antaa tarkkoja suosituksia siitä, mitä toimenpiteitä kaava-alueella voidaan tehdä. Niillä alueilla, joilta viitasammakkoa löytyi, voidaan esittää karkea elinympäristörajaus, joka sekään ei poissulje sitä, etteikö viitasammakkoa voisi esiintyä rajauksen ulkopuolisilla alueilla. Elinympäristörajausten osalta voidaan kuitenkin suositella pidättäytymään toimista, jotka muuttavat niiden rantaosuuksien

elinympäristöjä, joilta tässä selvityksessä löytyi viitasammakoiden lisääntymis- ja levähdysalueita. Tällaisia toimia ovat kiinteiden rakenteiden sijoittaminen rantaan, kaivaminen, ruoppaus, läjittäminen, vedenpinnan muutokset ja muut sellaiset toimenpiteet, joista saattaa aiheutua viitasammakon lisääntymis- ja levähdyspaikan häviäminen tai heikentäminen. Varovaisuusperiaatetta on hyvä noudattaa kaikkien edellä mainittujen toimien suhteen alueilla, joilla viitasammakkoa kaava-alueella esiintyy, tai josta löytyy sille suotuisia elinympäristöjä.

Viitasammakon lisääntymis- ja levähdyspaikkojen osalta on tärkeää, etteivät maalle sijoittuvat toiminnot aiheuta niin ikään elinympäristöjen heikentymistä: esimerkiksi rakennusjätettä, polttoaineita tai muita vastaavia ei saisi päätyä rantaan ja vesistöön.

Viitasammakon elinympäristörajaukset (kuvat 19-21) on tehty selvityksessä saatujen tulosten perusteella niille alueille, joilla viitasammakkoa havaittiin. Rajauksissa on huomioitu se, miten laajalla alueella sammakoita havaittiin. Tarkkoja rajauksia on mahdoton tehdä, koska kyse on niinkin laajasta vesistöstä, kuten Oulunjärvestä. Pienemmille vesistöille rajauksen tekeminen on helpompaa, mutta jotta asiasta voitaisiin saada edes tyydyttävällä tavalla varmuus, nämäkin rannat olisi ollut suotavaa kiertää kokonaisuudessaan.

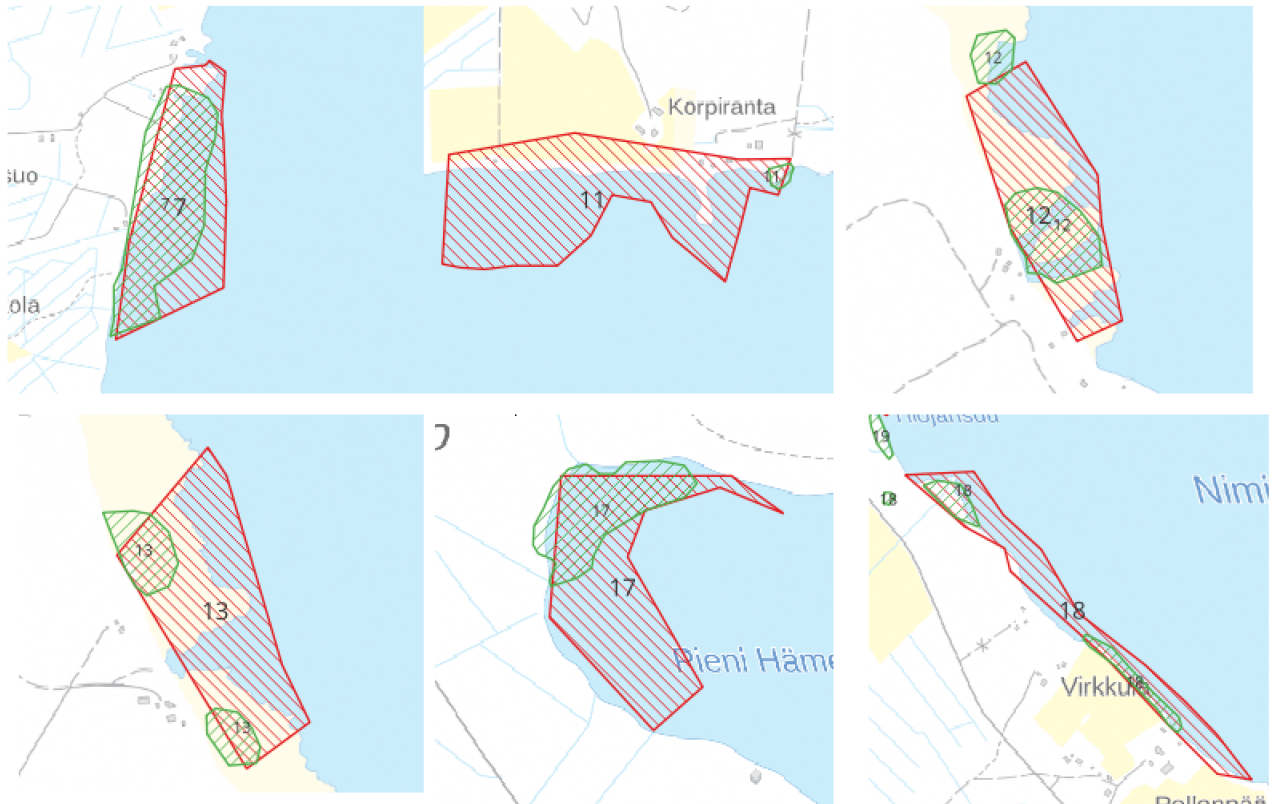
Rajaukset esitetään kuvakoosteina siten, että alla on punaisella viivoituksella selvitysalueen kohde numeroineen ja vihreällä viivoituksella rajattu viitasammakon lisääntymis- ja levähdyspaikka. Kuvassa 21 on selite.

Tarkempien rajausten ja suositusten antaminen edellyttäisi huomattavasti laajempaa selvitystä kaava-alueelle.

Viranomaisen voi näiden suositusten lisäksi, tai niistä poiketen antaa muita määräyksiä tai suosituksia.

Kuva 19: Viitasammakon lisääntymis- ja levähdyspaikat kohteilla 1–6.

Kuva 20: Viitasammakon lisääntymis- ja levähdyspaikat kohteilla 7, 11–13 ja 17–18.

Kuva 21: Viitasammakon lisääntymis- ja levähdyspaikat kohteilla 19–20. Selite.

Taulukot ja kuvat

Taulukko 1: Selvitysajankohdan säätila.	4
Kuva 1: Ennakkotarkastelun perusteella selvittävät alueet kaavamuutoksessa.	5
Kuva 2: Ennakoarvioinnissa viitasammakolle potentiaalisiksi arvioidut kohteet.	6
Kuva 3: Selvitysalueet kaava-alueella numeroituina 1–21.	8
Kuva 4: Alassalmen länsirannan havainnot, kohteet 1 ja 2.	9
Kuva 5: Suojalan rannan havainnot, kohde 3.	10
Kuva 6: Enonlahden havainnot, kohde 4.	11
Kuva 7: Mustapuron edusta, kohde 5.	12
Kuva 8: Painuanlahti, kohde 6.	13
Kuva 9: Painuanlahti, kohde 7.	14
Kuva 10: Säräisniemi ja Isoranta, kohteet 8 ja 9.	14
Kuva 11: Säräisniemi, kohteet 10 ja 11.	15
Kuva 12: Hautakankaan ranta, kohteet 12 ja 13.	16
Kuva 13: Kalettomanjärvi, kohde 14.	17
Kuva 14: Nimisniemi, kohteet 15 ja 16.	18
Kuva 15: Hämeenniemi, kohde 17.	19
Kuva 16: Nimisjärvi, kohteet 18 ja 19.	20
Kuva 17: Hautajärvi ja Loiranen.	21
Kuva 18. Kohteet, joilla viitasammakkoa ei havaittu.	22
Kuva 19: Viitasammakon lisääntymis- ja levähdyspaikat kohteilla 1–6.	24
Kuva 20: Viitasammakon lisääntymis- ja levähdyspaikat kohteilla 7, 11–13 ja 17–18.	24
Kuva 21: Viitasammakon lisääntymis- ja levähdyspaikat kohteilla 19–20. Selite.	25

Lähteet

Jokinen Maarit 2012: *Viitasammakko Rana arvalis Nilsson, 1842*. Esiselvitys, SYKE 2012.

Mäkelä Katariina & Salo Päivi: *Luontoselvitykset ha luontovaikutusten arviointi. Opas tekijälle, tilaajalle ja viranomaiselle*. 2. korjattu painos. Suomen ympäristökeskuksen raportteja 43/2023.

Nieminen, M. & Ahola, A. (toim.) 2017: *Euroopan unionin luontodirektiivin liitteen IV lajien (pl. lepakot) esittelyt*. – Suomen ympäristö 1/2017: 1–278.